Масса а мехкашкара пролетараш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО
свет

Ера 18 ДЕКАБРЬ № 100 (2309) 1958 шу

Мах 20 кеп.

Советски Союза Коммунистически партен Нохч-ГIалгIай областнойн Грозненски городскойн комитетийн а Нохч-ГIалгIай АССР-а Лаккхечарчу Совета а орган

Юрта боахам айбара тIехьа партес а дерригача советски халкъо а лоаттабаь къовсам Iалаьмате чIоагIа камаьхал йоалаш чакхбаьлар

Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитета Пленумах бола
ИНФОРМАЦИОННИ ХОАМ

15-ча декабре 1958-ча шера хьайийлар ССКП Центральни Комитета Пленум.

Пленумо ладийгIар ССКП ЦК-а Хьалхарча секретара новкъоста Н. С. ХРУЩЕВС яьча „Укх тIеххьарча пхе шера юрта боахам дегIабара итогаши юртбоахаман продукташ дIахо а дукхагIа яхара декхараши" яхача докладага.

ССКП ЦК-а Пленум ший болх дIахо хьош я.

Укх тIеххьарча пхе шера юрта боахам дегIабара итогаши юртбоахаман продукташ дIахо а дукхагIа яхара декхараши

ССКП ЦК-а Пленуме новкъоста Н. С. Хрущевс яьча доклада изложени

Укх ЦК-а Пленуме дувца хьалхашка денад, аьлар нов. Хрущевс, тIеххьарча пхе шера юрта боахам дегIабара итогехи юртбоахаман продукташ дIахо а дукхагIа яхара декхарехи дола дош. Из дош мел лоархIаме да аьлча, вай Пленума балхах, хетаргахьа, юрта боахамерча хьалах партес халкъанна луш йола политически отчет хулаш, селла лоархIаме да. Сентябрьски, январьски, цул тIехьагIа хиннача Центральни Комитета Пленумашa а, хIаьта иштта партен ХХ-ча съездо а бокъонца къоастам баь хьаоттайир юрта боахам тоабарна йола йоккха программа. Центральни Комитето парти а деррига халкъ а тIахьийхар дIахо йодача хана, берригача халкъа боахаман кIийле из хиларах тарра, еза йоккха индустри мамогга дегIа а кхувлаш, ялат, дулх, шура, тха, боамби, шекар доаккха свеклаш, коартолаш, баьца дaараш, кхы йола продукташ йоахилга сихха дегIадоаладелга кастта Iалащде, аьнна.

Юрта боахаме социалистически хувцамаш дара ларда тIа юрташкара хIама хьадеш дола низаш дегIадоаладара хьакъехьара, болхлой классани ахархоштеи юкъера цхьоагIо чIоагIъяра хьакъехьара, адамех доахкача творчески гIулакхий лоархIама хьакъехьара, къахьегамхой хьал-торо даиман тоаяра хьакъехьара Ленина идеяш чулоацаш гIулакхаш да партес юрта боахаме чакхдаьха гIулакхаш. Центральни Комитето хьаккхашта хьагучадьхар юрта боахаме хинна доккхий кхоачамбоацараш, новкъара дIаьхар колхозаши совхозаши дегIайоагIилга юхадетташ хинна ерригa духьаленаш. Юрта боахама деча доалерча гIалаташта дикка критика а еш, цигача хинна кхоачамбоацараш дIададахарна берригa къахьегамхой партес оарцагIбахар бахьан долаш кхы а низ болашагIа хилар вай мохк.

Юрта боахаман продукташ дукхагIа яхарна йола программа дика ка а йоалаш кхоачашъярах Советски пачхьалкхен экономически дегIаяр дикка хьалха а даьлар, цун низ чIоагI а белар, советски наьха бахара хьал тоа а делар. 1953-ча шера ЦК-а сентябрьски Пленум хинначул тIехьагIа хьайоагIа юкъ парте а мехка а вахар чу, вай халкъа вахар чу исторически лоархIам болаш хиннай, аьлча, сов хургдацар.

ССКП ЦК-а сентябрьски Пленум хинначул тIехьагIа хьаденача пхе шера лоархIам ба, йоах Н. С. Хрущевс, парте чакхдаьха гIулакхаш бахьан долаш колхозни строя низ баржарца, цун кхоачамех пайда эцарца, юрта боахаман продукташ шортта хилийтара гIулакх а мехка юрта боахаме къахьегама овсарле лакхъелга а кхоачаш хилара новкъа а даьккха дIаоттадарца. Из чIоагIа лоархIам болаш да, коммунизм хьалъярна, халкъа хьал-торо тоаярна.

Укх тIеххьарча пхе шера юрта боахамо хьабена никъ тохкача хана хьоахаде доагIаш да 1953-ча шера мехка чухь хинна экономически хьал.

Советски Союза промышленностана цу хана дикка доккхий хIамаш карагIдийннад. Дукха а дукхагIа доаккхар металл, доагам, электроэнерги, дукхагIа арахецар еза-йоккхача индустрен лоархIамерча доакъоша а яйча промышленносто а еш йола продукци. Промышленни производство айяларо, керда городаш а промышленни центраш а хьалъяро хьалха дехаш хиннaчул дукхагIа дIадехар кхачан продукташи юртбоахаман бедали.

Мишта латтар хIаьта цу хана юрта боахаман гIулакх?

Духхьал дIаала дезаш да, цу хана юрта боахама халача хьал тIа хинна хилар. ТIемо яь човнаш ерзаяьнначе а, колхозаштеи совхозаштеи хIамаш хьаяра даькъе дуденначун низ дIакхачацар мехка мел эшар лоаттаде. Колхозаштеи совхозаштеи деча доалаца доккхий кхоачамбоацараш хиларах а колхозни строительстве ленински политика телхаеш моттигаш нийсъяларах а юртбоахаман производство дегIайоагIилга юхадеттадала даьлар. Из атта бIаргагургда 1948-ча шерагара дена 1953-ча шерага кхачалца йолча юкъа юрта боахам дегIабара итогашка хьежача. Цу шерашкахь, боккъалдар аьлча, ялат доаккхилга а кийчделга а дебанзар. Шура йоаккхилга а иштта мара кхы дегIаданзар, хIаьта юккъера лаьрхIача шера доаккхаш хинна дулх тIом хьалехьа мохк дIатIакхаьча хиннача боарамел чухнахьа дар.

Коммунистически партена хьалхашка, советски халкъанна хьалхашка, йоах Н. С. Хрущевс дIахо, тIехьадаха йиш йоацаши боккхача лоархIамереи декхар эттар — къахьегамхошта кхачан продукташи промышленностанна — юртбоахаман бедали лоаттае низ кхоачаргболаш юртбоахаман производство сихха дегIайоалаелга.

Из хала декхар дар. Юрта боахам дегIабара даькъе массехк шера Iалаьмате боккха гIа хьалхашкахь баккхарна дукха низ тIабахийта бийзар партен, болхлой классан, колхозашкарча ахархой, советски интеллигенцен.

Боарам боацаш чIоагIа ший гIулакх хьаллоацаши творчески хьинар долаши берригa къахьегамхой хиларах пайда а эцаш, вай партес Iалаьмате чIоагIа организаторски а политически а болх бир, къоастам бир юрта боахам дегIабарна дукхагIа лоархIаме долча декхарий, юрта боахам сихха лакхбара даькъе ЦК сентябрьски Пленумо оттаяь хинна программа кхоачашъярна тIехьа дерригача халкъо лоаттабеча къовсама керте эттар.

Дерригача халкъий духьа, мехка низ дIахо йодача хана нонагIа чIэгIбалийтар а къахьегамхой хьал-торо тоаяра а духьа партес къоастадир социалистически юрта боахам дегIабара лоархIамера экономически декъаш. Юхаметтаоттайир юрта боахаман продукташ дукхагIа хьаярца материальни хьаштдолаш колхозникаш а, юрташкара берригa къахьегамхой а хилара принцип, хIаьта цу дешо гIодора колхозникий къахьегама хьинар лакхдара, къахьегама овсарле лакхъяра. Доале латтача кадращца а, хIаьта иштта юрта боахаман специалистий кадраща а колхозаши совхозаши чIоагIийир партес. Болхлой классо ший турпалера низ оарцагIбаккхарах юрта боахамга дукха ха яалалехь бIаьш эзараш тракторaши миллионаш тайп-тайпара машинаши кхаьчар. Юрта боахам тоабарга дахийта Iалаьмате дукха ахча хьахийцар пачхьалкхено. Колхозникий инициатива юкъе а озаш а, йолаш йолча торонех мамогга дукхагIа пайда эцаргболча тайпара шоай юкъарча боахама планаш увттае царна мукъалуш а йола керда порядок тIайийцар планаш увттаяра гIулакха. Партен Центральни Комитето тIа а хьийха, СССР-а къахьегамхоша карадерзадир итташ миллионаш гектараш дола керда лаьтташ. Ялат дукхагIа даккхарна а берригa юрта боахам айбарна а хоадам беш дола гIулакх дар из.

Юрта боахам айбара тIехьа партес а дерригача советски халкъо а лоаттабаь къовсам Iалаьмате чIоагIа камаьхал йоалаш чакхбаьлар. Укх тIеххьарча пхе шера, хьалха дIададахача пхе шерарчул онда дукхагIа хьа а яьй, кийч а яьй ерригa юрта боахаман продукташ. Советски наьха хьал-торо тоаярна дикка гIо хилар цох.

Юртбоахаман керттера продукташ кийчъелга дегIадар гойташ йола цифраш йоалаю нов. Н. С. Хрущевс, 1953-ча шерацa дистача 1958-ча шера (10-ча декабрга хиннача хьалах) ялат кийчделга 191 процент хиннад (цу дакъе кIа — 231 процент а хулаш), шекар доаккха свеклаш кийчъелга — 223 процент, коартолаш — 130 процент, баьца дaараш — 180 процент, гидуаргаш — 165 процент, боамби-бедал — 116 процент, лена хьоаса кийчбелга — 209 процент, дулх (дийна долаш озаш) — 162 процент (цу даькъе хьакхарч — 290 процент), шура — 205 процент, тха — 160 процент, хIаьта фуаш кийчделга — 176 процент хиннад.

Берригача юрта боахаман валови продукци а дукха лакхъелар. Нагахьа санна 1949—1953-ча шерашкахь из юккъера лаьрхIача цхьан шера 300 миллиард сома кIезига кIезигаIча маьха хиннаяле, 1954—1958-ча шерашкахь иштта юккъера дIалаьрхIача цхьан шера 400 миллиард сома маьха хиннай, вIаши нийслуш долча маьхаща.

ХIанз, пхе шера юрта боахам дегIабар тохкаш цу дешага воаш хьожача хана кхы цIаькха а хьоахае езаш я партена духьалара Маленкова, Кагановича, Молотова, Булганина, Шепилова группа. Шоай фракционни балхаца ЦК-а сентябрьски Пленума а ССКП ХХ-ча съезда а решенеш кхоачашъелга дохаде а гIерташ, вай мохк дегIабарна долча овлан тIарча дешашта ленински генеральни линена ревизи е а гIерташ, шоай фракционни балхаца уж парти мича йига гIертар дагадехча, хIанз а уж парте членаш бале а, цу тайпарча нахах новкъостий ала карагIадалац.

Ерригача партес, дерригача советски халкъо цхьанне санна массане а харцйир из фракционни а барт бохабеш а йола группа. Юрта боахаме вайна карагIдьнначa хIамащца хетта хIара советски саго кхы а чIоагIагIа кхетаду, халкъах хьаьда йола партена духьалара группа халкъий меттахьарча хьашташта духьал яьнна хилар, чурча а арахьарча а политикан лоархIамегIарча дешашта ССКП ХХ-ча съезде лаьца парте никъ чакх ца балийта гIерташ, цунна духьал къовсам лелабеш из группа хинна хилар. ЦК членашта дика дагадоагIа, промышленностаннеи гIишлонаш хьалъярнеи деш дола доал эргадьаккха тоадара духьал, союзни республикай, моттигашкарча партийни а советски а органий, бокъонаш шерьяра духьал цу барт эгIабеш барий группас мел чIоагIа къувсар.

Ховш ма дарра, партен духьалара группа къовсам лоаттабеш яр аханза даьда лаьтташ карадерзадарна йолча парте политиканна духьал. Хиннаяле а, духьала уж баьш ахарах торо хилар мехкага ялат дукхагIа хьаде а кийче а, хIаьта цох йиш хилар халкъа хьал-торо тоае вай дахьсн низ кхы а нонагIбе.

Юрта боахама планаш увттаяра кердача порядкана духьал яьлар партен духьалара группа. ХIаьта планаш увттаяра кердача порядко хьалъайдaнзари дукхача наьха къахьегама денал, цо йиш хилийтанзари моттигерча торонех дикагIа пайда эца? Из бахьан долаш шоай тхьовра хиннача лаьттан тIера дукхагIа продукци йоаккх колхозаша. Хьайбай боахам чехкка лакхбе аьнна, цхьан сага сих хьайбаех йоахача продукташ хьакхехьа лоацца хана США-на тIехьакхе оттадь декхар кхоачащде аьнна дикагIа йолча колхозашен совхозашен доладаь патриотически гIулакх дохаде гIертар партен духьалара группа. Цхьабакъда, къахьегамхоша дIадоладь из гIулакх массанеша хьал а лаьцар, хIанз дика беркат долаш дIахо хьош а да. Партен духьалара группа духьал яьлар шоай боахамашта тIера пачхьалкхенна дIателача дулхах, шурех, коартолех, юртбоахама кхыболча продуктех колхозникаш, болхлой, гIулакхера нах мукъабовлийтара, из дича мохк цу продуктех Iалашбулургбац яхаш Центральни Комитет кхерае гIертар из. ХIаьта фу хилар цох, из дарах? Боахамашта тIера яланза яргйоацача цу поставкаех колхозникаш мукъабахар бахьан долаш, колхозни ахархой къахьегамцара безам, денал айдир партес. Из дар бахьан долаш хьайбаех йоаха продукташ кийчъелга лох а ца луш, лоархIам боллаш лакхделар, дерригача советски халкъа цунах пайда а болаш.

Колхозаш чIоагIъяра а колхозникий вахара хьал лакхдара а тIалостадаь долча партен эггара лоархIамерча гIулакхашта духьал партен духьалара группа хиларо тешал ду Молотовна, Кагановича, Маленковна, царна тIехьа хиннарашта юрта боахам ца бовзаш хиларах, ахархой гIулакх цар харцахьа, социализм хьалъяра духьал кхетадеш хиларах. Иштта харцахьара, Ленина хьехама духьалара лини колхозийи колхозникийи хьакъехьа лелаяр бахьан долаш эттар 1953 шера вай юрта боахаме хинна хала хьал.

Боккъалдар аьлча, юрта боахам лакхбарца йоагIаш лерхIа мегаргйий, нах духьал боллашехьа а тIаэцийта йола, хIара областо ше Iалашъе еза шийна эша коартолаш, яха Молотовс оттаяь предложени?

Цу ханарча хьале иштта оттаде йиш яри дош? Масала, Москваи Ленинградаи Московскии Ленинградскии областашкарча колхозаша коартолех Iалашъе езаш хилча, коартолаш дIаюв лаьтта Iалаьмате дукха хилийта дезар. Фу хулар цунах колхозашта? Нагахьа санна цу хана коартолий цхьан килограммах луш хинна 2,3-5 кепиг бола мах лаьрхIача, хала хургдац, Молотова предложенес колхозаш малагIча хьала тIа оттаергъяр кхетаде. Колхозаш йохаярга вугар цо. Иштта цу маьхах колхозо дукхагIа коартолаш дIа мел лу, колхоз дукхагIа кIалъюсар, хIана аьлча коартолаш хьалкхееш дIалодар хьа ца хиларал совгIа, уж дIакхахьа юрта боахам кхыдолча доакъошкара а средстваш леха езаш хулар. ХIаьта уж доакъош а дар чIоагIа тищденна. Цу тайпара, цу гIулакхо бокъонца йохача югар колхозаш.

Хьаэцал шоай юрта йоаккха заем лакхъярах Молотовс яь шоллагIа предложени. Из предложени оттайир цо колхозникаша заема юкъе кIезга, лоадам боацаш, городашкарчул кIезгагIа дакъа лоац яхачоа тIагIолла. Из предложени а иштта тIаэцийтар Молотовс. Заем лакхъяро рузкъа дебаде оттадаь декхар кхоачашдацар, колхозникаша заема кулгаш яздайташ хиларо цар политически уйла телхайора, хIаьта колхозашкара хьадоагIар Iалаьмате кIезга хилар бахьан долаш заемашта язбала торо яцар цар. Юрта боахам лаьгIбеш кхыйола предложенеш а увттайора.

ХIанз массанена а гуш да, Центральни Комитета гучаяьккха а йохаяь а йола, партеси халкъои юстара кхесса, шу хьаькъал кIезгача фракционерий наха тоама хинна группа эхь а хулаш мишта ехар.

Юрта боахама хьакъехьа Центральни Комитето оттадаь гIулакхаш толамца кхоачашдеш латт. Вай мехка юртбоахама производство дегIайоалаяра хьакъехьа бокъонца бола революционни лоархIам болаш да уж.

Нов. Н. С. Хрущевс дIахо дувц лаьттан гIулакх дегIадар а ялат доаккхилга лакхдалар а. Мохк ялатах Iалаш ца бича, хьайбай боахам а технически культураш йоахилга а лакхде йиш яц.

Боккъалдар аьлча, ялат даккхара хьакъехьа мохк йIаьххача хана революци хилалехьа хиннача Россен боарама тIа лаьттаб.

Мехка чухь ялат ца тоилга ховш бари-теш юрта боахам бахьан бехктокхаме хиннараш, къаьстта аьлча Маленков? Дувца ца дезаш дика ховра царна из. Цхьабакъда, бакъдоаццашехьа а, 1952 шера партен съезде Маленковс аьлар, мехка чухь 8 миллиард пунт валовой ялат а даьккхад, мохк ялатах Iалашбара гIулакх дизза чакх а даьннад.

ХIаьта ялата гIулакх кхыча тайпара латтар. Колхозашеи совхозашеи цу эггара дикагIа ялат хьийкъача 1952 шера а 8 миллиард пунт а ца йоаккхаш, 5,6 миллиард пунт мара ялат даькханзар. 8 миллиард пунт ялат даьккхад аьнна хьакхайкадар — партии халкъи Iехадар дар, култал делга Маленковна тIадиллача юрта боахам юкъе хинна доаккхий кхоачамбоацараш къайладахьа гIертилга дар из.

Ялат доаккха боахам чехкка хьалъайбе, тIехьа а ца тетташ гIулакхаш сихха дIадоладе дезаш дар. Уж гIулакхаш оттадир партен Центральни Комитето. Царех кертера дараш дар:

цкъа-дале, СибирегIареи, Казахстанереи, мехка къулбехьара — малхбоалереи баьх а къовхьех а дола дукха лаьтташ аьха карадерзадар;

шозлагIа-дале, хьажкIаш дукхагIа дIаювлгеи уж хьувкъийтари, кердача районашка из культура дIаювлга, кIезга хьувкъаш йола культураш дIа а яьха, дукха хьувкъа ялата а юртбоахама кхыйола а культураш дIаювлга;

кхоалагIа-дале, ялат хьувкъийтарцеи цадовтарцеи къаьнача лаьтташка дIадувш дола ялат дебаделга.

Ялата боахам дегIабоалабеча доаккхий хувцамаш хиннад уж гIулакхаш чакхдахар бахьан долаш.

Укх дIадахача пхе шера ялат дIадувш дола лаьтта 18,5 миллион гектар, е 17 процент дукхагIа, валовой даьккха ялат — 3 миллиарди 472 миллиони пунт, е 69 процент дукхагIа хиннад, хIаьта 1958 шера 1953 шера хиннaчул 84 процент дукхагIа ялат кийчдир. Укх шера пачхьалкхено кийчдаь дерригa ялат 3,5 миллиард пунт да. Коммунизм хьалъяра планаш кхоачашъеча партеси халкъои яьккха Iалаьмате йоаккха котало я из. Иштта дукха ялат хиннадац вай мехкага цIаккха а. Ялат дебадеча кертера гIулакх дир баьхи къовхьехи дола лаьтташ аьха карадерзадаро. Кхаь шера чухь СибирегIан, Казахстана, Поволжъен, кхыча районий юрта боахама къахьегамхоша, дерригача халкъо новкъостал а деш, 36 миллион гектар баьх дола лаьтта аьхар.

Баьх дола лаьтташ оахилга дувца доладелча, Молотови партен духьаларча группацара кхыбараши духьал хилар партеси правительствоси доладаьча цу гIулакха, баьш оахаш дIайода расходаш юха хьа а хургъяц цох, боахама пайдане а дац из гIулакх йоахар цар. Цар уйлаш харцхилар а пачхьалкхенна масса оагIорахьара пайдане из хилар а хьахьекхар дIадахача шераша.

ЦСУ-си финансай Министерствоси даьча лоархIамех, 1954—1958 шерашка баьх дола лаьтташ оахаш пачхьалкхен 30 миллиарди 700 миллиони сом дIадахар. Баьхи къовхьехи долча лаьтташкарча товарни ялата продукцен чотах пачхьалкхен бюджета цу хана чухь 48 миллиарди 900 миллиони сом тIакхийттад. Уж лаьтташ оахаш дIадахар цу лаьтташа беннача пайдан тIера дIадаьккхача, пачхьалкхенна цунах зе-м хиллане а хиннадацар, 18 миллиард сом совгIа пайда баьннаб.

Укх тIеххьарча шерашка партес баь болх бахьан долаш мехкара ялата боахам чIоагIача ларда тIа оттабаьб.

ДIахойодача хана а лаьттанцарча боахаме укх гаргарча шерашка кертера гIулакх хургда ялат дебадар, берригача юрта боахама лард ше хиларах тарра, йоах нов. Н. С. Хрущевс. Даьча лоархIамаша хьахьокх, пачхьалкхенна бизза кхоачам беш хилча, 10—11 миллиард пунт ялат вайна эшаш хилар.

Хаттар отт: мишта кхоачашдулургда вайга хIанзарчул 2—3 миллиард пунт дукхагIа хургдолаш, ялат дебаделга?

ХIанзарча хьалашка ялат доаккхилга лакхдеш дола кертера гIулакх да ялата культураш чIоагIагIа хьувкъайтар.

10—11 миллиард пунтага кхоачийташ валовой ялат даккха колхозашеи совхозашеи хIанз гектар тIара шоаш доаккхачул 3—4 центнер дукхагIа ялат даккха деза. Дукха а тIехьатетта йиш йоаца гIулакхаш чакхдаха деза из кхоачашде: цIенхоштта хан-ханнахьа деш дIакхахьа деза юртбоахама балхаш; укх гаргарча шин-кхаь шера нийса йола севооборотaш юкъейоалае еза; дIадувча фун гIулакх дика оттаде деза; ялат дIадув лаьтташ хьаьндара гIулакха цIенхоштта уйла е еза.

Нов. Н. С. Хрущевс дувц дIахо технически культураш, коартолаш, баьца дaараш, кхыйола юртбоахама культураш йоахилга дегIадоаладарах. ЦК сентябрьски Пленумо тIаийца гIулакхаш чакхдахар бахьан долаш, колхозашеи совхозашеи лоацчача хана дукхагIа дIайийр технически а баьца даарий а культураш, валовой продукци яккхар а из хьайоалаш хилар а лакхдир. Масала, шекар доаккха свекла дIаюв лаьтта 1953 шерца нийсдича миллион гектар гаргга дукхагIа хиннад. Шекар доаккхача свеклан валовой производство а лоархIам боллаш лакхъеннай. Нагахьа санна 1949—1953 шерашка юккъера лаьрхIача цхьан шера йоаккхаш хинна шекар доаккха свекла 21 миллион тонн хиннаяле, укх шера яьккхар 54,1 миллион тонн я, е вешта аьлча 1953 шера яьккхачул шоззанел а дукхагIа. Цхьабакъда кхы а цхьа гIа баккха безаргба вай дIахьалхашка, шекар доаккха свекла дIаюв лаьтта дукхагIа а хулийташ, шекар доаккха свекла дукхагIа а хьувкъийташ, 70—78 миллион тонн хургйолаш шекар доаккха свекла яккха, мехкага 9—10 миллион тонн шекар кхоачаргдолаш.

Укх тIеххьарча шерашка дикка хIамаш карагIдьннад боамби лелабеча а. Нагахьа санна 1949—1953 шерашка юккъера лаьрхIача 3 миллиони 487 эзари тонн боамби баьккха бале, 1954—1958 шерашка 4 миллиони 204 эзари тонн боамби баьккхаб, е 717 эзар тонн дукхагIа.

Боамби лелабеча дикка толамаш даьхад Советски Союзо. Боамби хьувкъийтарга диллача дунен тIа хьалхара моттиг лоац вай мехко. Революци хилалехьа хиннача Россе боаккхаш хиннaчул ялхазза дукхагIа боамби боаккх СССР-е. Гектара тIара лаьрхIача Американ ВIашагIкхийттача Штаташка хьувкъачул цаI ах дукхагIа боамби хьувкъ Советски Союзе.

Цхьабакъда карагIдьнначох кхоачамбаь Iе йиш яц. Укх ворхI шера боамби боаккхилга 5,7—6,1 миллион тоннага кхоачийташ лакхде деза вай. Валовой боамби боаккхилга лакхде сенца вIаштIехьа даргда колхозийи совхозийи? Кертерча даькъе из вIаштIехьа даргда боамби хьувкъийтарах.

ДIадахача шерашка мехко дIадаьккхар лени кIомали боаккхилга тIехьадиса хилар. ТIеххьарча пхе шера чухь лёна хьоасеи кIомали кийчбелга, цул хьалха дIадахача пхе шерца нийсдича, шозза дукхагIа хиннад.

Вай даргдац дIахо йодача хана а лёни кIомали кхы а дукхагIа баккханзеи из баккхарга дIабода мах лохбанзеи.

Мехкарча колхозашеи совхозашеи дикка шердаьд лаьтта доала культураш кхеелга. Даьтта доаха культураш юкъера лаьрхIача шера 3 миллиони 700 эзари тонн яьннай, е цул хьалха дахача пхе шера яьнначул 45 процент дукхагIа. Къаьстта доккхий толамаш даьхад гидуаргаш кхееш. Пхи шу хьалхагIа хиннар миссел долча лаьтта дIайийна гидуаргаш укх шера 4 миллиони 540 эзари тонна яьхай, 1953 шера 2 миллиони 630 эзари тонна мара яьккха ца хиннача. Вай даргдац гидуаргаш дIахо йодача хана кхы а алсамъяханза а, из культура дIаювш дола лаьтташ шерданза а, цун хьувкъам лакхбанза а.

ЦК-а сентябрьски Пленум хинначул тIехьагIа дукхагIа яха йолаелар коартолаши баьца дaараши. Нагахьа санна дукхалга диллача, ала йиш йолаш да, коартолашцеи баьца даарашцеи городаш Iалашъелга керттерча даькъе кхоачамбеш хилар. Бакъда уж хьалкхеярга дIабода мах хIанз а лакха ба, хIаьта цар дикал уж дIайерашта ма хеттара йоацаш дукха нийслу.

ХIанз, юрта боахам айбенначa хана, кердагIча тайпара вIашагIболланза баргбац баьца дaараши коартолаши хьалкхеяра болх, кIезиг-кIезига ювш дуккханахьа уж дIаювлга дитанза даргдац, духхьал цу гIулакха долча бIарччача шера хадданза шортта дарегIа а дика а баьца дaараш телалургдолча доккхийча боахамашка дIаювргйолаш вIаштIехьдаккха деза.

Доккхий хувцамаш хул сомий бешамаш дегIайоагIача а. ТIеххьарча пхе шера чухь дIаегIай 1 миллиони 200 эзари гектар сомийи комсийи бешамаш. Къахьегамхой кхоачам хилал сомашцеи, комсашцеи, кхыча продукташцеи Iалашбар духьа вай дIахо а шерье еза самийи комсийи бешамаш, цитрусови сомаши чайи доаккхилга.

Партен Центральни Комитето сентябрьски Пленуме духхьал дIа а гуччахьа а мукIарло дир юрта боахаман эггара тIехьадиса дакъа хьайбай боахам хилар, хьайбай боахам тоабарна кхоачашде ха кхаьча гIулакхаш чакхдоахилга партени пачхьалкхени эггара кертерча декхарех декхар хилар.

Хьайбай боахам тIехьабиса хилар 1953 шера гурахьа сентябрьски Пленум вIашагIкхийттача хана мара гучадаланзар ала йиш яц. Дукхача хана дена тIехьабиса хьабоагIар вайцига хьайбай боахам.

Из гуччахьа доллашехьа а, хьайбай боахам тIехьабиса хилар хьоахадацар дукккхача болхлоша, партени пачхьалкхени доккхийча гIулакхаш тIа баьгIараша а тIехьа. Царна юкъе бар наха хьалхашка шоаш къамаьлаш деча хана, вай хьайбай боахам тоалуш латт, яхаш дукккхаза а кхайкадеш хиннараш а. Цу тайпара доаца доккхал дарах юкъарча хьайбай боахам толаме дегIааха йишйолаш бацар. Из Iаткъаш хилар хIара шера дукхагIа холора.

1949 шера, хьайбай боахам тIехьабусаш хилара кхы сатоха йиш йоацача кхаьчача хана, колхознии совхозници юкъара продуктивни хьайбай боахам дегIабоалабарна кхаь шера план тIаийцар. Ховш ма дарра, цун кхел воча хьал тIа йисар — кхоачашйинзар из, хIаьта хьайбай боахам кхы а дукхагIа тIехьабусаш латтар. Из план аьттув ца боалаш, кхоачаш ца хулаш йисара бахьанаш дувц нов. Н. С. Хрущевс.

Колхозашкара детта доахан кIезига дебар а царгара хьайоала продукташ лоха хилар а бахьан долаш вай мехка йоаккхаш хинна ерригa шура кхаь шера 2,8 миллион тонн е 8

(ДIахододар 2-ча оагIо тIа).

Новкъоста Н. С. Хрущева докладах юхедисаьр

(Долалур 1-ча оагIо тIа).

процент мара лакхъялаизар. Дулхах лаьца аьлча, из кхаь шера кIеззига мара дукхагIа хиланзар, из а дукхагIча даькъе керттера доахан кIезигдарца а хилар.

Ала дезаш да, Центральни Комитет сентябрьски Пленум хиллалца йолча хана хьайбай боахам айбарна доаггIаш дола тIулакхаш чакхдаха йиш йоацаш хинна хилар. Эггара дукхагIа цунна новкъарло яьр вар халкъа а партен а бирсагIа вола моастагIа Берия. Цу тIулакха юкъе тIеххьарча моттиге бацар партена духьаларча группан доакъашхой Маленков, Каганович, Молотов. Хьайбай боахам айбе беза яхаш багах хабараш а дувцаш, гIулакхага диллача цар шоашта могар даьд цу даькъе чакхдаха деза ха хьатIакхаьча тIулакхаш кхоачаш ца дайта гIерташ а хадданза дегIаухаш латта советски наха эшараш Iалашделга дохаде гIерташ а.

ССКП ЦК сентябрьски Пленума решенеша дуккхача шерашка духьашха никъ хьабиилар хьайбай боахам сихха дегIабоалабарна. Хьайбай боахама хьалхле лелаеча хиннача тIалаташтеи кхоачамбоацараштеи бирса, къахетам боацаш критика а яь, Пленум кердача тайпара хьежар юрта боахаман из дакъа дегIадоаладарах долча керттерча дешашка. Царга хьежар, мехка хьайбай продукташ эшаш хиларца, берригa юрта боахам дегIабоалабара проблемаца, эггара чIоагIагIа ялаташ дебадарца айхха дувзадолийташ. ССКП ЦК Пленумо къоастадир керттера, эггара хьаштдолашагIа дола дешаш.

Пхе шера керттера хьайбай продукташ йоахилга дегIадоаладарах лаьца цифраш йоалаю нов. Н. С. Хрущевс. 1953 шерца нийсдича 1958 шера дулх дукхагIа даьккхад 2 миллиони 100 эзари тонна, е 35 процент, шура — 21 миллиони 300 эзари тонна, е 58 процент, тха — 86 эзар тонна, е 37 процент, фуаш — 7 миллиарди 400 миллиони, е 46 процент.

Дулх, шура, тха, фуаш дахар дикка дегIадоаладаро йиш хилийтад хьайбай продукташ пачхьалкхенга дукхагIа кийчъяйта. 1958 шера 10-гIча декабрга кхоачаш кийчъяь шура, 1953 шера цу ханналца кийчъяьчунца нийсийча, шозза совгIа дукхагIа я, дулх — 62 процент, тха — 60 процент, фуаш — 76 процент.

ЧIоагIа лоархIаме да, тIеххьарча пхе шера хьайбай продукташ яхар а кийчъяр а масса тайпа доахан дебадарца цхьана айденна хилар. 1953 шерца нийсдича 1958 шера мехкара доахан 24 процент дукхагIа хиннад (цу даькъе божа 28 процент), хьакхарч — 41 процент жа—29 процент.

Центральни Комитета сентябрьски Пленум хинначул тIехьагIа дукха болх баьб хьайбай боахам дегIабоалабарна, белгалду Н. С. Хрущевс. 4—5 шера чухь Iалаьмате сиха дегIадоаладаьд лоархIамегIа йола хьайбай продукташ йоахилга. Цхьабакъда из юхьиг мара яц. ХIанз низ тIабахийтанза баргбац, колхозийи совхозийи юкъара хьайбай боахам дегIабоалабелга сихдара наькъаца укх лоацщача ханашка бокъонца мехка кхоачамбалла дулхи, шурен, тхаи, кхыйола продукташи хилийтарна.

ХIаьта цунца дерригача халкъан хьашташкара хьадоагIаш дола эггара лоархIамегIара, эггара тIехьататта йиш йоацача декхарех да махулла сихагIа шортта дулхаца мохк Iалашбелга. Контрольни цифрашка кхоачащде лаьрхIа да 1965 шера 16 миллион тоннага кхаччалца дулх даккхар дегIадоаладелга. Из цIенхошттара декхар да, хIаьта из вай кхоачащде деза, партеси халкъои вIалла дукха ха йоацщаш баьш ахарна къовсам лоаттабаьча бесса шура йоаккхилга дегIадоаладара гIулакхаш чакхдаьххача бесса хьинар тIадахийта а дог ураоттадаь а. ХIанз, дулх даккхарна ишттa чIоагIа лоархIам беча хана, нийса хургда хьайбаш леладелга дегIадоаладара хьакъехьа областашта, районашта, колхозашта, совхозашта карагIдийннарий мах, эггара хьалха дулх даккхара лакхалга хьажжаь белга.

Нов. Н. С. Хрущевс дIахо дувц дулх а кхыйола хьайбай продукташ а совъяхарна дола цхьадола кхоачамаш.

Хьайбаш леладара проблема массаза а хиннай, социалистически юрта боахам дегIабоалабарна йолча проблемашта юкъе эггара чоалханерчарех цаI. Бакъдараша хьайоах, из проблема кхоачашъярна дола дIоагIа хьалохилга укх тIеххьарча шерашка вай партена карагIдаьнна хилар. Хьайбаш леладар массаза а тIехьадусаш хилар дIадаьккха ца Iеш, айдалара наькъ тIа а даьккхад вай из.

Из ишттa дале а, зуламе хургдар карагIдаьнначун тIех мах беш хилар. Гучалоаттош хила деза, хьайбаш леладелга лакхдара тIехьалоаттабу бокъонца бола къовсам хIанз а боаржабеш мара ца латтилга, советски адамашта дикагIа йола хьайбай продукташ, хIаьта промышленностага — баразкъаш, когаш тIа бувхабу гIирс кхыдола товараш хьадарна хиланза яргйоаца бедал шортта дIакхаьчача мара из проблема йизза чакхъяьккхарг лархIа йиш ца хилар.

Из декхар кхоачашдар къахьега мегаргдолаш гIулакх да!

Юрта боахам айбара тIехьара къовсам вIашагI а боллаш, партес йоккха уйла тIайохийт совхозаш дегIайоалаяра. Цунца цо керте лоаттаю совхозий лоархIамах а юрта боахам эргабаккхарцара цар революционни лоархIамах а йола ленински положени. Ленина дагадеха да эггара хьалхара совхозаш хьаяри уж вIашагI йохкара принципаш къоастаяри.

Мукъарло де дезаш да, дуккхача шерашка, 1953 шу тIакхаччалца йолча хана совхозашта йоаггIача бесса уйла тIайохийташ хинна ца хилар, цар хьадеш дар геттара лоха латта хилар. Совхозаш хьалъяра хьакъехьара партен политикацара телхараш хоадам боллаш харц а даь, Централъни Комитето совхозаш чIоагIъярна а дегIайоалаярна а тIехьататта йиш йоацаш дола гIулакхаш тIаийщар.

Из бахьан долаш совхозни производство цIенхоштта дегIаенай вай. ДIадахача пхе шера бIаьш керда йоккхий совхозаш яхкай. ХIанз вай мехка 6 эзар совхоз я. Цар 168 миллион гектар лаьттан, цунца лоархIаш 58 миллион гектар оахам да, юрта боахаман продуктех лоархIам боллаш дола дакъа хьаду цар.

Совхозаш къаьстта боккха лоархIам болаш хилар фийг болча ялатий боахам дегIабоалабарна. ВIалла ца хиннача тайпара лоацача хана совхозаша карадерзадаьд 14 миллион гектар баьши ардаши. Цо дуккха а лакхдаьд товарни фийг бола ялат даккхарна дола совхозий удельни вес. Нагахьа санна 1953 шера 225 миллион пунт ялат цар дIаденнадале, укх шера — цар дIаденнад 1 миллиарди 371 миллиони пунт, вешта аьлча, мехка гIолла еш йолча ерригача заготовкаех 40 процент.

ВорхI шера планаца доккхий декхараш оттаду совхозашта хьалхашка товарни продукци кийчъелга дIахо дикка совдаккхарна. 1965 шера совхозаша пачхьалкхенга йохкаргйола юртбоахама керттера продукташ 1957 шераца нийсйича совъяргья 2—2,5-зза, хIаьта шекар доаккха свекла йохкилга 4-зза совгIа лакхлургда. 1965 шера берригача мехка кийчъергйолча юртбоахама продукташта юкъе совхозаша кийчъергья: ялат — 40 процент гаргга, дулх — 32 процент, шура — 26 процент гаргга, тха—кхоалагIа дакъа гаргга.

Из программа чакхъяккха езаро дIадех совхозий болх дикагIа вIашагIболлилга. Эггара хьалха совхозий берригача болхлой теркам тIахьожабе беза рузкъан кхом барен из лорадареи дешашта, балха овсарал лакхъяккхара, продукцех шийх дIабода мах лохбара, къаьстта хьайбай продукцен мах лохбара дешашта, совхозни производствон ерригa отраслеш пайдане хилийтар духьа.

Совхозаш дIахо а хьокхаме хила еза йоккха социалистически юртбоахама производство нийса лелаярна, лаьттахи техникахи дикагIа пайда эцарна, балха овсарал хадданза дегIайоалаярна, продукцех шийх дIабода мах лохбарна колхозашта хьокхам телаш а хила еза уж.

Социалистически индустрен ларда тIа, болхлой класса хьинарерча гIонца, йоах дIахо Н. С. Хрущевс, партес боаржабаьб юрта боахама материально-технически база чIоагIъяра боккха болх. ТIеххьарча пхе шера юрта боахама механизаци ярна, производственни гIишлонаши сооруженеши хьалъярна пачхьалкхено 97 миллиард сом дахийтад, е тIеххьара дIаяхача пятилетках дахийтачул 2,5-за дукхагIа, хIаьта шоллагIчеи, кхоалагIчеи, йиълагIчеи пятилеткашка, пхелагIча пятилеткан кхаь шера цхьана дахийтача ахчал 50 процент дукхагIа а дахийтад. Цул совгIа колхозаша шоаша а дIадахийтад техника эцаргеи гIишлош хьалъяргеи 103 миллиард сом, пхелагIча пятилетках дIадахийтача 44 миллиард сома меттел.

ДIадахача пхе шера юрта боахамера энергетически мощносташ цаI-ах дукхагIа хиннай. ХIанз вай социалистически юрта боахаме я 1 миллиони 700 эзари трактор (15-сильни лоархIаш), 700 эзар гаргга грузовой автомобилеш, 500 эзар ялатий комбайнаш, 120 эзар силос чуийю комбайнаш, хIаьта миллионаш кхыйола юртбоахама машинаши орудеши. Юрта боахам хIанзарча машинни техникаца Iалашъяро аттача баьккхар колхозникийи совхозий болхлойи къахьегам, айийр балха овсарал.

ХIанзалца вай промышленностен низ тIабахийтабар юрта боахама дукхагIа тракторашн комбайнаши ярна. Вай хIанз а дIадаккхац колхозаши, совхозаши кердача, дикагIча тракторашцеи комбайнашцеи дIахойодача хана Iалашъяра декхараш. Цхьабакъда хIанз керттерадар фуд аьлча, трактораши комбайнаши совнагIа арахеца а ца гIерташ, кхыйола юртбоахама чIоагIа эшаш йола машинаш, эггара хьалха халача балхах дуккха нах мукъабоахаргбола а юртбоахама производство шеръеи кIезигагIа мах дIа а бохийташ дукхагIа продукци кийчъеи торо лургйола а машинаш эшшача боарамах арахецилга вIаштIехьадаккхар да.

Юрта боахама дIахо механизаци ярна лоархIаме дакъа дIалаьцар машинно-тракторни станцеш, колхозашта производственно-технически гIулакхадари эргадаккхаро. Колхозни строй дIахо дегIаярахи МТС-аш эргаяхарахи дола закон тIаийщачул тIехьагIа ийс бутт баьннаб. Укх шера юртбоахама керттера балхаш кердача хьалашка чакхдаьхар. ХIаьта хIанз вай цунах хьахиннар белггала дувца йиш йолаш а да.

Цу хьахиннараша йоах, МТС-аш эргаяхарахи къахьегама кечалаши рузкъеи цхьан бе, колхозий бе доллараxи юрта боахам дегIабарнеи мехка юртбоахама продукташ шортта хилийтарнеи эшаш мел йола керда торонаш гучаяьннилга. Экономически чIоагIъенна колхозаш техника эца торо йолаш хиларал совгIа, цунах дика пайда эца ховш а хилар. 80 процент МТС-ех ремонтно-технически станцеш яьй. 55 эзар совгIа е 81 процент хулча колхозаша юртбоахама техника ийцай 21 миллиард совгIа сомах.

Со колхозашка ухача хана сона цIаккха а хазанзар техника колхозий кара кхаьчачул тIехьагIа денз цунах кIезигагIа пайда эц аьнна. Колхозий председателашеи колхозникашеи йоахар, хIанз болх бе аттагIа а да, хIаьта гIулакхаш толаметIа а лел.

Нов. Н. С. Хрущевс дIахо дувца оттаду РТС-ехи цхьайолча колхозашта гIулакх де юхейисача МТС-ехи дола хоадам боллаш дола дешаш. Колхозни строй дегIайоалаеш, юкъара боахам дегIабоалабеш дахьача доаккхийча толамаша чIоагIа лакхбир колхозий пайда. Нагахьа санна 1952 шера колхозашта баьнна пайда 42,8 миллиард сом хиннабале 1957 шера из хилар 95,2 миллиард сом.

Колхозий экономике чIоагIъярца, цар пайда лакхбаларца колхозникий материальни хьал-торо айеннай. Из да эггара хьалха къахьегама денах луш бола ахчани натуральни мах лакхбалар. Къахьегама деноех (вIаши нийсдеча маьхашца) 1952 шера ахчани натуральнии маьхех деннача 47 миллиарди 500 миллионни соматара 1957 шера 83 миллиарди 800 миллиони сомага кхоачаш лакхденад. 1958 шера из ахча кхы а дукхагIа хургда. Цул совгIа колхозникашта кхоачаргда шоай боахаман тIера йола поставкаш дIаяхар бахьан долаш 3 миллиард сом гаргга ахча. Колхозникий реальни пайда 1952 шераца нийсбича хIара болх беча сага лаьрхIача 1,6-зза лакхлургба 1958 шера.

Колхозни строй дIахо дегIаярца, колхозий экономика чIоагIъяларца, шеко йоацаш, тоалургья колхозникий хьал-торо, лакхлургда цар пайдаш. Из социалистически экономикан закон да.

Колхозни юрта вахара хьал айдарах къамаьл деш, хьоа ца деш Iе йиш яц колхозникий шоай боахамаш а. Шоай боахамах хьабоахаш болча пайдо укх сахьате колхозни дезала бюджета юкъе хIанз а доккха дакъа дIалоац. Цхьабакъда колхозий юкъара боахам дегIабарца колхозникий шоай боахама лоархIам тIехь-тIехьагIа лохлу.

ХIанззе а дика боахам болча колхозаша бокъонца Iалашбу колхозникаш коартолаца, овощаца, хIаьта кхыметтел шурийца а.

Ха хьакхаьчай городе меттел колхозашка а больницаш, школаш, берий бешамаш, яслеш хиларал совгIа пекарнеш, прачечнеш, хIаьта гаргарча хана юкъара столовеш хьалъе.

Колхозникаш, къаьстта колхозницаш (кхалнах) кIезига пайда луча цIагIарча боахамах мукъабахар экономически лоархIам болаш хиларал совгIа политически лоархIам болаш а да.

Колхозни строян вахара низи чIоагIали къаьгга хьахьокхаш да колхозий екъаш йоаца фондаш дегIаяхкар. Дерригача советски халкъо дикка гIо а деш колхозникаша вIашагIъехкаш йола екъаш йоацача фондаша белгалду вай колхозий социалистически хьал, царех латт шедегIа дарга хьежжа цаI долча коммунистически рузкъана тIехьа-тIехьагIа гарга гIерташ а, хIаьта юххера а цунах дIакхетаргдолаш а дола социалистически кооперативни рузкъа. Екъаш йоаца фондаш чIоагIъелгеи шеръелгеи — колхозни кооперативни рузкъах дерригхалкъан рузкъа хилара керттерча лардех я. Цунца цхьана екъаш йоацача фондаша хьахьокх колхозий юкъара рузкъа дегIадар, колхозникий хьал-торо айялар. Цудухьа екъаш йоаца фондаш алсамйоахилга берригача колхозникий сийлен гIулакх да.

ХьалхагIа белгалдаьккха хиннача тайпара дуккхача хьалхалаттача колхозаша шой юрташ, кишлакаш, аулаш эргаяха йиш хургйолаш, низ а чIоагIбаь рузкъа а Iалашдаьд. Царех цхьаяраша хоза тоаяь социалистически юрт хьалйирна практически гIулакхаш а даьд. Из дерригa а партийни организацеша хьаллаца мегаргдолаш да.

Нов. Н. С. Хрущевс йоах, 1959—1965 шерашка СССР-а халкъа боахам дегIабоалабарах йолча, партен XXI-ча съезде ювца оттаяьча контрольни цифраш тIа, 1958 шераца нийсдича юрта боахаман валови продукцен объем 1965 шера 1,7-за лакхъе лаьрхIа я.

Къахьегама овсарал колхозашка шоззеи, хIаьта совхозашка 55—60 процентн лакхъе лаьрхIад.

Юртбоахаман производство дегIаярца, къахегама овсарал лакхъяларца, къаьстта колхозий общественни производство дегIаярца хьатIадоагIача ворхI шера колхозникий реальни пайда 40 процентал кIезигагIа боацаш лакхлургба.

Юрта боахамга йохийта пачхьалкхен капитальни вложенеш 150 миллиард сом гаргга хургья.

Лаьттан тIареи хьайбаехи йоаккха товарни продукци дегIаярца колхозий пайдаш лакхдаларо, шоай рузкъах йоккхий капитальни вложенеш е торо хулийтаргья царга. ХьалхагIе а даьча лоархIамех холуш да производственнии, культурни-бытовии объекташ хьалъе, юрташ хозъе, тоае 250 миллиард соми, техника эца 95 миллиард соми 1959—1965 шерашка дIадахийта колхозий йиш хургхилар.

Цу цифраша хьахьокх мишта дегIабоатIаргба юрта боахам хьатIдоагIача ворхI шера. Цар тIа белгалдаьха да, юртбоахаман производствон керттера доакъош дегIадоаладара бахача нахаи мехкаи юача продукташцеи юрта боахаман бедалцеи бизза кхоачамбелга а лоархIаш, нийсагIа дола наькъаш. Уж цифраш бакъахьа а кхоачашъюлургйолаш а я, хIаьта ерригпаччахьалкхен задани санна мога а яь тIаэца а еза уж.

Цунах хетта къаьстта ала деза хьайбаех йоаха продукташ лакхйира заданеех. Юрта боахам айбаларца хьалха латтача колхозийи совхозийи инициативах шерра баьржаб гаргга рча шерашка хIара сага сих лаьрхIача дулхи, даьттеи, шуреи яккхара США-на тIехьакхера бола болам. Из болам партес а дерригача халкъо а могабаьба. Нов. Н. С. Хрущевс цул тIехьагIа из декхар кхоачашдара наькъаш а белгалдоах.

Республикий, крайний, областий, районий, партийни а советски а организацей керттера декхар — хIанз хIара колхоза совхоза хьадда йола планаш кийчъелга да. Цу тайппарча моттигерча балхо торо хулийтаргья вай юрта боахаман продукташ йоахалга дIахо сихагIа лакхдарна колхозийи совхозийи торонаш гучаяха а царех бизза пайда эца а. Из деш дага доагIаш хила деза хIара колхоза, совхоза план оттаелга—из духхьал арифметика йоацалга, е духхьал заданеш дIанийсъелга а доацалга, из да хIара боахаме йолаш йола торонаш, цар гIулакхаш, малагIча тайпара хьалхла лелаю кIоаргга довзар.

ЧIоаггIа белгалдаккха дезаш да лерхIача боарамех юрта боахаман продукташ йоахалга лакхдар дикка къахьегама овсарал лакхъяларца мара кхоачашде йиш йолаш ца хилар.

Вай декхарийла да фийг бола ялат, хьайбай продукташ, технически культураш йоахалга, бешамаш лелаелга зональнии лаьттан-климатически хьалага хьажжа кIезигагIа къа а хьегаш рузкъа а дохийташ дукхагIа продукташ яхара моттигерча кхоачамехи торонехи пайда эцалга вIашагIдолла.

ХIанз укх сахьате колхозашкеи совхозашкеи продукцен цхьан единицага дIабода къахьегам дикка эргаш ба.

Фийг болча ялата продукцен единицага дIабаха къахьегам 1957 шера колхозашка, совхозашка хинначул лакхагI бар: Iаьржача лаьттан зонерча районашка 2,4-за, Поволжьен районашка — 2,6-за, Къилбаседа Кавказа районашка — 3-за, Малхбузехьарча СибрегIен районашка — 2,2-за, Казахски ССР-е — 2,2-за.

Шурий продукцен единицага дIадодар цу шера колхозашка лакхагIа дар, совхозашка хинначул: Iаьржача лаьттан зонерча районашка 1,3-за, Поволжьен районашка — 1,4-за, Къилбаседа Кавказа районашка — цхьатарра, Малхбузехьарча СибрегIен районашка — 1,2-за, Казахски ССР-е — 1,1-за.

Вай социалистически строян хьалах йоккхий торонаш я хIанз йола техника а дикагIа йола кадраш а йолча колхозий производствон боарам дикагIча совхозий чул лохагIа ца хилийта.

ХIанз пачхьалкхенои колхозашеи дIа-юха леладу экономически гIулкахаш хувцалуш йола ха хьаэттай. Юрта боахаман продукташ йоахалга лакхдаларца яланза яргйоацаш хинна поставкаш дIаяьннай, налога меттел хьаэттад, продукташ йоахалга а къахьегама овсарал а хьахьокхача маьхех продукташ паргIатта йохкалгеи эцалгеи.

МТС-аш эргаяхарахи заготовкай а цаIаш долча маьхий а кердача порядкахи долча дешай партес даьча социамий исторически лоархIам, пачхьалкхенои колхозашеи дIа-юха леладеча экономически гIулакхий керда этап гойтарца ба. ПаргIатта продукташ йохкара гIулакх доалаш-доалаш боахама дерригача доакъошка даргда.

Нов. Н. С. Хрущевс цул тIехьагIа дувц колхозашкарча учетеи къахьегамах доагIачуни системах, из система эргаяьккха тоаяра, ишттa колхозийи совхозийи производствон практикашта юрта боахаман Iилмано новкъостал дара дош а оттадеш. Из гIо, белгалду нов. Хрущевс, мах баь варгвоацаш да, цхьабакъда вахарах дIахьда, колхозаштеи совхозаштеи хьокхам луш йоаца Iилман учрежденеш а я вай, цудухьа юрта боахаман Iилма- тохкама института болхлошта луш дар Iилмана карагIдаьннар производствона юкъе доаладарца дувзаденна хургдолаш цу деша уйла е еза.

Нов. Н. С. Хрущевс белгалдоах ССКП ЦК сентябрьски Пленум хинначул тIехьагIа дIадахача шерашка юрта боахаман производство айеш хьинаре а дика а баьча балхо партийни организацешта йоккха опыт енна хилар. Цу хана чухь юрташкара партийни организацеш дегIа а яьхкай чIоагI а енний. ХIанз дукхагIа йолча колхозашкеи совхозашкеи боаггIача тайпара дика болх лелабеш йола парторганизацеш я.

ДIахо доклада тIа белгалду районазвено чIоагIйира декхараш.

Укх ЦК Пленуме дувца оттадьраш, йоах йисте воаллаш нов. Хрущевс, коммунизм хьалйира боккха лоархIам болаш дешаш да. Пхи шу хьалха ЦК сентябрьски Пленуме вай партес цу хана юрта боахаме хинна цIеннхошттара кхоачамбоацараш майрра а хаддаш а гучадьхар, хIаьта лаьтта леладареи хьайбайи боахам сихха лакхбарна шерра программа а оттайир. Дерригача советски халкъо могаяь из программа хIанз толамца кхоачашхулаш латт.

Коммунистически парти, цIаккха а лергбоацча марксизмани-ленинизмани хьехамца хьалхле а лелаеш, кхоачашде дезаш хьалхашка этта декхараш толамца кхоачаш а деш, тIехьа тIайоагIача ханага а хьежаш, дог тийшша хьалхашкахьа йода. Советски наха хьалхашка социалистически юрта боахам дегIабоалабара керда декхараш увттаду цо. ЦК укх Пленума соцамах вай мехка тIех кхоачам хиллал юрта боахаман продукташ яхара программа кхоачашйира тIехьа дерригхалкъан къовсам вIашагIболлара тIахьехам хургба.

Цхьа бутти ах бутти баьлча коммунистически партен XXI съездо ювцарг а я чIоагI а ергья доагIача ворхI шера СССР-а халкъа боахам дегIабоалабарах йола контрольни цифраш. Из хургья советски халкъа гIулакхий, вай мохк ше дегIабара кердача исторически хана чу болар белгалдеш — коммунистически общество шерра хьалъеча хана чу болар белгалдеш йола йоккха программа.

Советски Союза Коммунистически партен Центральни Комитетага

Российски Федерацен писателий хьалхарча учредительни съездо ший дIайха моаршал доайт Советски Союза Коммунистически партен Центральни Комитетага.

Моаршал дайтарах съездо цIенча дег тIара чIоагIа баркал оал РСФСР-е йолча ССКП Центральни Комитета бюрона. Тхона цIаккха а дицлургдац цу моаршалца тхоашка, Российски Федерацен литераторашка, селла чIоагIа а дог гIоздоаккхаш а яздаь тха сийдеш, тхоца доттагIали безами болаш дола дешаш. Дег чура баркал а оалаш халкъа, партена, революцена хьалхашкара тхоай бехктокхам кхета а беш, гIаэц оаха, писатель социалистически обществе чIоагIа лоархIам болаш хилара вай мехка коммунистически общество шерра хьалъе йолаеннача хана литературан декхараш а белгалдоахаш дола дешаш. Дега чура раьза а долаш тхоай балха тIехь кхоачащде тIаэц оаха уж дешаш.

Тахан берригача мехко ювцаш латт ССКП XXI-гIча съезде Никита Сергеевич Хрущевс ергйолча доклада тезисаш. Из я Iалаьмате йоккха адамлен цивилизаце историен чухь бIаргайоанза йола Советски Союз санна боккхача мехка коммунизман материально-технически база хьалъяра план. Вайна бIаргагучча а вай воаш дакъалоацаш а лаьттан тIа хIанзле дIайолаеннай коммунизман зама, кхоачаш хулаш латт къахьегача наха дагалаьтта дика уйлаш. Дог гIоз ца доалаш дувца йиш йолаш дац из.

ХьатIадоагIа ворхI шу — вай ерригa промышленность, юрта боахам, Iилма, техника, культура искусство масса а оагIонгахьара дегIайоагIаргхилар да — из ба вай Даьхенна тIеххкхоачам балла долча материальнии духовнии рузкъашта духьал тIабода никъ.

Кхы а доккхагIа, сийдолча кхоаненна коммунизман наIараштa хьалхашка латтача оаха, Российски Федерацен писателий хьалхарча учредительни съезде дакъалоацараша, чIоаггIа дош лу тхоай Коммунистически партена идейноста, бокъонца йолча партийноста, бокъонца а цхьа хьисап долаш а вахарца лоаттабеча бувзаман, вай дерригача халкъий а вай ерригача социалистически культурай а вошалтIехьарча доттагIлен лергйоацача ленински принципашта тешаме хилара байракх кхы а лакхагIа лоаттае.

Дицлургдоацача таханарча деной а гIулакхий а цхьан ханара нахи тешаши хинна Iац тхо. Тхо тхоаш да царца дакъалоацаш, хIана аьлча поэта дешаш цун гIулакха корта ба, — яьхад вай сийлахь-воккхача Пушкина. Тхо тхоаш да вахара революционни хувцам беча дакъа лоацаш, тхоай произведенешка из декъадарца.

Оаха доккхал ду лоацщача исторически хана чухь бага боагабьчара спутникага кхоачаш Iалаьмате масса денача а вай хоза къона Даьхе коммунизманна гарга кхоачаяьча а советски халкъа творчески деналах.

Из карагIдаьлар дунен чу Ленина гений сийрдаэккхар а цо вIашагIъелла лаьттан тIа эггара толашагIа, эггара тешамегIа, эггара нийсхо йэлашагIа а йола революционни парти—Советски Союза Коммунистически парти хьахилар а бахьан долаш.

Вай дерригa халкъ боккхача безамца а совдувлаш латтача творчески хьинарца а кийчлуш да ший партен XXI-гIча исторически съезда накъа даха. Ебаш латт коммунистически къахьегама бригадаш. Дебаш латт советски наха юкъа а хIаране а доаха толамаш. Тхо, литератораш а, долхац даьссача кулгашца цу дикача денга. Оаха халкъа яхь керда романаш, поэмаш, пьесаш, стихаш, сценареш, очеркаш. Вай тоаенна йоагIача заман са къондеча феца а доахаш, керда творчески гIулакхаш юкъекхувл оаха.

Оаха гIаддаха а хьинар айденна а къахьег, оахоша кхоачащдеш дар доккха халкъа гIулакх долга тхоашта ховндаь. Партес-тхоаех варгвоацача доттагIчо а кулгалхочо а — массаза а тхоашта, советски писателашта, гIо даьлга а, делга а, дергдолга а тхона ховндаь, хIана аьлча оаха цIена гIулакх ду социалистически Даьхенна, коммунизм хьалъеча цо доахача толамаша тхо гIад кхувландаь, цо доахаш дола толамаш тхоай произведенешка белгалдарна керда хоза формаши бокъонца бакъдола, сийрда бесаши тхоашта корадоагIандаь.

Яха а яхийла хоз а лойла низбола дукха къамаш даха Советски Росси!

Дахалда цIаккха дохаргдоаца вай Даьхен дерригача халкъий а дерригача литературий а вошалтIехьара доттагIал!

Яхийла чIоаггIа а тешаме а вай коммунизме дугаш йола вай парти!

РСФСР писателий хьалхара учредительни съезд.

ШоллагIча созыва Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Совета шоллагIа сесси

16 декабре Грознерча пионерий Двореце хиннай Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Совета шоллагIча созыва шоллагIа сесси. Сесси хьайийлай Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Совета председатела депутата Мурдиевс.

Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Совета сессе йийцай, «Республике торговлени общественни питаненни хьалахи, уж тоаярахи» йола республикан торговлен министра нов. Забелина доклад.

Доклад йистеяьнначул тIехьагIа пренеех къамаьлаш даьд депутата нов. Плиевс, унахцIено лораеча министерства министра нов. Дагаевс, респотребсоюза председатела нов. Стерленкос, депутаташа нн. Наумовс, Кичика, Хункархановас, Брыксина, Андреевс, Эрбиевс, Чахкиевс, кхыбараша а.

Пренеш йистеяьнначул тIехьагIа Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Совета секретаре нов. Комаровс сессе гулбеннарашата дIакхайкадир Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Совета Президиумо цхьоалагIчеи шоллагIчеи сессен юкъерча хана тIаийца указаш.

Советски правительствон заявлени

Париже НАТО-он Совета сесси хургхилара лоархIам а баь, СССР-а доазол дехьарча Министерствос, декабрь бетта 13-ча дийнахь, Североатлантически организацена юкъе йолхача пачхьалкхенашка Советски правительствон Заявлени яхьийтай.

Московски газеташка араяьннача цу Заявленен копи Советски Союзо дипломатически гIулакхаш мел леладеча а ООН членаш мел болча а мехкашка дахьийтад.

Советски правительствос яхьийтача Заявлене тIа йоах, НАТО-с мел леладеча гIулакхаша тешал ду из организаци тIом кийчбеш йола машара духьалара организаци хилар, цу организацена юкъе чуйолхаш йола пачхьалкхенаш герзаш дукхагIа дарна яхь лоаттаеш, «Шийла тIом» мамогга шербеш, пачхьалкхенашта юкъера барт-безам бохабе гIерташ йола пачхьалкхенаш хилар.

Заявлене йоах, НАТО-н тIема блок вIашагIтехай ООН-а гIулакхашца а декхарашца а тарлургдоацаш дола во гIулакхаш чакхдаха. ООН-а балха а цун декхарашта а чIоагIа зе а даьд кхы тIа деш а латт НАТО-с беча балхо.

Бакъдараша тешал ду, йоах Советски правительствон Заявлене тIа, НАТО тIом кийчбеш йола инструмент хилар, цун дегIах мел йоалла маьже тIом кийчбара гIулакхаш мамогга шердеш хилар. Заявлене тIа йоах дунен халкъашта юкъера кхохкам мелбара хьакъехьа НАТО-с баьккха моллагIа а гIа, дIадоладаь моллагIа гIулакх хьаллаца а, цу гIулакха цунна гIоде а кийча я Советски Союз. Цхьабакъда из тайпа гIулакх дагадеха цIаккха а цхьаккха а хIама даьдац НАТО-с.

Цул совгIа, йоах Заявлене тIа, НАТО-н сессешкара мамогга пайда эц герз дебадар дIадаккхара а халкъашта юкъера кхохкам лаьгIбара хьакъехьа еш йола предложенеш во могаеш чакх ца ялийтарца а.

Советски правительствос ший Заявлене тIа яххача тайпара, НАТО-н гIозараш къайла кхухьаш бац, хIанз Париже хулача НАТО-н сессе дувца оттадаь дош американски ракетни а ядерни а базаш уж йоацача, НАТО-н членаш болча мехкашка, уж йохкилга сихдар хилар.

Парижера сесси уж американски базаш шоай мехка яхка безам боацача малхбузехьарча Европан мехкашка, уж яхкийта цу гIулакха цар еш йола духьале йохае вIашагIтохаш я.

Малхбузен Европерча мехкашка, американски ракетни а ядерни а базаш оаш шоай мехка яхкарах шоашта хургдолча зеннеи зулманнеи уйла е йоах царга Советски правительствос яьча Заявлене тIа.

Цкъаьнахь санна СССР-ах а цунца доттагIал долча социалистически мехках а лата болабелча — йоах заявлене тIа — юха тохаш йола хIама эггар хьалха НАТО-н базаш йолча тоханза яргьяц.

Цу тайпара американски базаш шоай мехкашка яхкийтача Европерча пачхьалкхенаша, чIоагIа боккхача кхерама духьала оттаду шоай мехкаш. Ишттa кхераме да ший мехка американски ракетни базаш а ядерни пхорча складаш а яхкийтара раьза хиннача Канада гIулакх а.

Заявлене тIа къаьстта белгалду, американски атомни а ракетни а базаш шоай мехкашка яхка раьза хиларо Iалаьмате кхераме бола ракетно-ядерни тIом гарга боалабеш хилар. Техника дегIаяра бахьан долаш тIом дIаккхача йиш йоацаш пачхьалкхе дунен тIа хила йиш йоацилгах дIакхетабу Советски правительствон Заявленес. Заявлене тIа къаьстта белгалду, Малхбузен Германега ядерни герз кхачарах дерригача дунен тIарча машара Iалаьмате боккха кхерам хилар.

Малхбузен Германе тIема планашта Дани караюгаш йола «НАТО-н Балтийски командовани» ше ювцаш йоах Советски правительствен Заявленес, цу мехка машаре гIулакхаш лийлача бакъахьа хетар сона. Балтийски форд болча моттигех машара зона е еза аьнна ГДР-аси Польшаси яь предложени йизза хьаллоац СССР-а. Цхьабакъда, йоах Заявлене тIа, Балтийски форда йистошкара пачхьалкхенаш санна, СССР а яргьяц НАТО-н еча тIема кийчалоний лоархIам ца бича.

ТIема блок хилар шортта дIа а доалаш «нийсхонца политически гIулакхаш леладу» орган хулаш йоагIа НАТО-нах, яхаш, малхбузехьарча пачхьалкхений политически болхлоша дувца харц хабараш гуча а доахаш, Заявлене йоах, уж хабараш дувца арадаьхад НАТО-с еча йоккхача тIема кийчолоно тешанза баьха дерригача дунен тIара нах Iехабе.

Советски правительствон Заявлене тIа йоах, тIехь-тIехьагIа чIоагIагIа а хулаш, колонешка а кхыча тIехьадисаьча мехкашка а шоай къамий мукъале яккха гIерташ лелабу болам бохабеш вола жандарм хулаш воагIа НАТО-нах.

Дерригa дуне хIалак дергдолаш бола атомни тIом хьоабар мара кхы дIахо бахьа никъ биса бац дуненна, яхаш, бола харц кхетам адамий кортошка чубоссабе гIерташ, «шийлача тIема» доттагIаша бу харц «хьехам» чакхбаргбац, цунах нах Iеха а лургбац йоах Советски правительствон Заявлене тIа.

СССР-а правительство чIоагIа тешаш я халкъашта а пачхьалкхенашта а юкъе машара гIулакхаш леладе йиш йолаши леладе дезаши хиларах а, ядерни бомбаши ракеташи шо-шоаш дукхагIа е гIерташ лелаю во яхь дIаяккха йиш йолаши дIаяккха езаши хиларах а.

Советски правительствон Заявлене тIа, НАТО-на юкъе йолхача пачхьакхенашта кхо предложени яьй.

Хьалхара предложени я, Варшавски договора юкъе йолхача пачхьалкхенаша хьалхагIа а яь хиннар, из я НАТО-н юкъе йолхача пачхьалкхенашеи Варшавски договора юкъе йолхача пачхьалкхенашеи вIаши тIом бергбоацаш Договор елга.

Североатлантически Варшавски договорашта тIа, цу договорашта юкъе йолхача пачхьалкхенаша, агрессора тIема а, экономически а, моральни а новкъостал дергдоацаш пункт язъе йоах Советски правительствос.

ШоллагIа йола предложени я, укх гаргарча хана, Юкъерча Европе ядерни ракетнии герз хургдоацаш моттиг къоастаеш договор елга, цу хьакъехьа малхбузехьарча пачхьалкхений уйлаш а чулоацаш польски правительствос яьча предложене яххача тайпара.

КхоалагIа йола предложени я, НАТО-неи Варшавски договоран юкъе йолхача пачхьалкхений мехкашка латта кхыча пачхьалкхений эскараш дIезигде доладалар.

Советски правительствона хет укх юххерча хана Берлина дош къоастаданза даргдац, аьнна, хIана аьлча, цига кхыча пачхьалкхений эскараш хилар бахьан долаш, цох халкъашта юкъера кхохкам айбеш бола хьаст а хиннадаь, из хьаст локъа ца бар Iалаьмате кхераме а доландаь. Берлински дош къоастадарна, эггара хьалха, Малхбузен Берлинах тIемаца безам боаца мукъа город е еза.

„Деррига, оахоша тхоай низаца дергда“

Нохч-ГIалгIайчен студентий хьалхара слет

Берригача советски наха санна партени паччахьалкхени лоархIамера документаш — 1959—1965 шерашка СССР халкъа боахам дегIабоалабарах йола контрольни цифраши «Школен вахарца бувзам чIоагIбарахи вай мехка халкъа образованен система дIахо дегIайоалаярахи» йола тезисаши ювцаш хиннаб вай республикера студенташ.

Уж документаш дийцачул тIехьагIа ерригача студентий коллективашка чакхъяьннача собранешка чIоагIа дог айдаларца шой йолаш йолча торонашка а хьажа доккхий декхараш тIаийцад студенташа.

Къаьстта дог гIоздоаккхаш дика хет партени правительствони ворхI шера йола план кхоачашъеча хьинаре дакъа лаца безам болаш кагирхой болаш. Вай советски кагирхой-м цIавкха а хинна бацар халкъа боахаман декхараш кхоачащдеча дизза дакъа ца лоацаш.

Коммунистически хьисапе бахалга, къахьегалга, дешалга да хIанз советски кагирхоша, шоашта хьалхашка уттаду декхараш.

Цу деша хетаяь яр 15 декабре ВЛКСМ Нохч-ГIалгIай обкома инициативах Грознерча Лермонтова цIерахча театре гулъяь хинна вай республикерча студентий хьалхара слет. Слете бар вай республикерча институташкарчеи юкъерча специальни дешара завенешкарчеи студентий викалаш а лоалахарча вежарий республикашкара делегаташ а.

Низ болаш а безаме а ба коммунизм бахьан бёш бола къахьегам. Вай вахара хIара гIа, хIара гIулакх, хIара оамал из ираэи бехктохами довзарах дизза хилда!

Лоацца, бакъда боккха чулсацам болаш, къамаьл а даь хьайийлар ВЛКСМ Нохч-ГIалгIай обкома хьалхарча секретара нов. Голубовскийс студентий слет.

Эггара хьалха дош лу нефтяной института комсомола комитета секретара чов. Ю. Щупака.

— Тха института студенташа тезисаш ювцарца дукхха тайп-тайпара лоархIаме предложенеш йоалаяьй,—йоах нов. Щупака.—Бакъда предложенеш тайп-тайпара яле а цар чулоацам-м цаI ба—къахьегамца бувза бенна боацаш коммунистически хьехам, кхетам хила йиш ца хилар.

Иштта технологически факультета студенташа лаьрхIад производстве болх а беш, деша, дувц дIахо нов. Щупака. Цудухьа цар нефтеперерабатывающи завода цхьа установка шоашка хьая аьнна яь предложени совнархозо могаяй. Царга дIаяла лаьрхIад завода № 8 йола установка. Цига дерригa балхаш студенташа шоаш дергда.

Шоай низаца хьалъе лаьрхIад студенташа спорта Дворец. Из хьаляра сметни мах 1 млн. 600 эзари сом хургбар, нагахьа санна из студенташа шоаш хьалъергйолаш ца хилча. Института общежитешка а дешара корпусашка а технически болхлоша деш хинна балхаш хIанзчул тIехьагIа шоаш де лаьрхIа ба студенташ.

— Дог раьза долаш къоабалъю тха институтерча 1500 болча студенташа нефтяной института студентий инициатива,—йоах къамаьл даьча Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен педагогически института комсомола комитета секретара нов. Агаджановс.

131 эзар сом паччахьалкхен рузкъа а ходеш спортивни городок хьалъеча къахьийгад тха студенташа, хIаьта общежите дерригa шоашта ёша гIулакх шоаш де болабеннаб, 550 эзар сом сметни мах бола цхьаькха спортивни зал хьалъе лаьрхIад, яхаш дувц дIахо нов. Агаджановс.

ССКП XXI-ча съезда сийна студентий массехк воскресник де студенташ тIахьехаш маьхе предложени а йоалаю Агаджановс (**чIоагIа тIоараш тох зале**).

ССКП XXI съезда сийна шоаш е лаьрхIача эргалонех, дахар, къахьегалга, дешалга коммунистически хьисапе хилийтарна шоаш де лаьрхIача гIулакхех дийцар слете Назрановски зооветтехникума комсомола комитета секретара Гадиев Макшарипеи, Нохч-ГIалгIай педучилища студента Эштиев Абуязийтеи, Грозненски нефтеперерабатывающи завода комсомола комитета секретара Губанова Лидаси.

— ЧIоагIа хала хетар сона итт класс йисте яьккхачул тIехьагIа се вузе деша ца йохалуш йисача, — йоахар къамаьл даьча производственно-товарни контора лаборантка Сбойченко Валерияс. — цхьабакъда дехке-м яланзар со лаборанткал балха этта. Дукха ха ялалехьа говзал Iомае а цул тIехьагIа вузе заочно деша яха а вIаштIехьадаьлар са.

— Тоам бац вайна, новкъостий, хIанз а воашта гIулакх деш уборщицаши кхыбола технически болхлойи лоаттабар, — йоахар медучилищен студенткас Алексеенко Лидас, — воаш дахачара, лелачара цIоно а порядок а воаш лелае еза вай.

Дика а безаме а, цу тайпарча хувцамех шоай йолча опытах лаьца къамаьлаш дир слете хиннача Кабардино-Болкарски паччахьалкхен университета комсомола комитета секретара нов. Х. Кумыковси, Дагестански паччахьалкхен университета хьехархочо нов. Мамед-задеси. Къилбаседа—Кавказа горно-металлургически института (Орджоникидзерча) парткома секретара нов. А. Давидсонеи.

Слете къамаьл дир Грозненски Iилма-тохкама нефтяной института директора, Iилмани техникай заслуженни деятела, технически Iилмай доктора нов. Бабуковс.

Слете даьча къамаьлех шерра проект-резолюци а тIаийцар слете гулбаннараша.

Слет йистеяьлча студентий самодеятельноста коллективаша доккха концерт оттадир слете хиннарашта.

С. Г. КОТИЕВ.

Сурта тIа: слет гулъеннача зале Трибуна тIа къамаьл деш латт Назрановски зооветтехникума студент, комсомола комитета секретарь нов. М. Гадиев.

И. Плиева сурт.

Съезда дола тха совгIат

Н. С. Хрущевс ССКП XXI-ча съезде ергйолча доклада тезисаша дIадеххача тайпара йоккхий эргалонаш е лаьрхIад оаха тхой техникуме. Берригa из болх дIахьоргба комсомольций инициативах. Вай мехкарча цхьайолча лакхехьарча а юкъерча а дешара заведенешка санна техникумера болх студенташа шоаш а лелабергболаш оттабе безам ба тха. Из болх иштта вIаштIехьабаьлча дукха технически учебни боахаме къахьегаш болеи болхлой мукъабовлийта а из болх берригача студенташа кхоачашбергболаш царна дIатIабилла а вIаштIехьадаргда. Из болх иштта вIашагIбеллача мукъабовлийта йиш хургъя тха технически болхлоех 8 саги, учебни боахаме болх берех 5 саги, хIаьта маьхах уттабеча сезонни болхлоех 30 саги. Цу тайпарча гIулакхо торо хулийтаргъя техникума дешархой къахьегамцара безам лакхбе, пайданерча балха уж юкъе оза.

Цу тайпара эргалонаш йича дешархой бахача цIагIа графиках дежурни волаш хургва хIара дешархо, ше дешаш волашехь а. Цун кхоачащде дезаргда технически болхлочун мел хинна декхараш. Иштта хургба ерригача техникуме а, технически болхлой боацаш, дешархоша шоаш гIулакх деш вIашагIбелла болх.

Цул совгIа оаха лаьрхIад доахан леладеш а кхыдола боахаман балхаш деш учебни боахаме дакъа лоацаш а дешархой шоаш хургболаш.

Техникуме дикагIа дешаш болча дешархоех вIашагIйохка лаьрхIад оаха «Назрановски» совхоза отделеней фермашка болх бе йохийтаргйола бригадаш. Уж бригадаш дехкарийла хургъя фермашка цIе уголокаш вIашагIйохкача а, царна оформлени еча а гIо де, пенгазеташи, къахьегама листовкаши, арахецача гIо де. ХIаьта цул совгIа зооветеринарни новкъостал а дергда цар фермашта.

Хала дар техникума дешархошта, моллагI дале а, спортивни, физкультурни ловзараш дIадахьа, хIана аьлча техникуме физически зал яцар, цу зала мегаргйолаш йоаккха помещени яцар. ХIанз комсомольций инициативах дешархоша лаьрхIад шоай низаца физзал хьалъе. Цхьабакъда цхьайола стройматериалаш ца хиларо тIехьадаккхар кхерам болаш-м да из гIулакх. Къаьстта чIоагIа эшаш я етта кирпишки хьун материали.

Оаха лаьрхIад техникума гонахьарча моттигашка 6 эзар декоративни га дIайогIа. Из гIулакх кхоачащде торо йолаш да тхо. Техникума питомнике дIайогIа гаьнаш я, цу гIулакха эшачоа новкъостал дергдолаш дирекци а я.

Уж да XXI-ча партсъезда сийна оаха тIаийца декхараш — из да съезда дола тха совгIат. Уж декхараш дукхагIа долча даькъе XXI-гIа партсъезд хьаеллалча хана кхоачашдаь даха лаьрхIа да тхо.

Цу тайпара эргалонаш яь техникумаш Советски Союзе кхы а хиларца оаха лаьрхIад город Прохладнерча Терски юртбоахаман техникуме тхоай делегаци яхийта, царгара опыт эца. Из техникум дIадахача шера цу тайпара эргалонаш а яь дIахьош я ший болх. Цудухьа тхона хьыха, оаха хьаеца мегаргдолаш дика гIулакхаш дукхха а хургда цига.

ГАДИЕВ МАКШАРИП,
Назрановски зооветтехникума комсомола комитета секретарь.

Фоторепортаж

Хьалха латта механизатораш болча

Iалаьмате дикача гIулакхашца чакхдаьккхар Старoюртовски совхозерча механизатораша 1958-гIа боахама шу.

ДикагIа вола **тракторист** НГIАССР Лакхехьарча Совета депутат Эльмурзаев Висит (тIерча сурта тIа). Цои цун сменщика Мудоев Абазеи № 11 йолча «Беларусь» яхача тракторца гIулакх деш хьалкхеяь 120 гектара тIарча хьажкIех хIара гектара тIара 50 центнер йоалаш томараштIехь хьажкIаш яьлар. Полеводий новкъостал доацаш цу участка тIа масса а тайпа балхаш дир механизаторaша: хьажкIаш дIатассале хьалхагIа лаьтта тоадеш, квадратно-гнездовой способах хьажкIаш дIаювш, шин оагIорахьа кхозза культиваци еш, минеральни удобренеш етташ.

Къахьегама звено аьнна цIи тилла бокъо йоккхаргйолаш болх бе лаьрхIар цар: балха нормаш хадданза кхоачашъе, доагам кходе, балха тIа новкъосташта гIо де, къаьстта лакхагIа юкъара гIулакх лоаттаде. Совхозе мелйола машинно-тракторни парк цхьан дийнахьа кхашка ара а яьнна болх балла доагам кходир Эльмурзаевс дIаяхача сезонах.

Ший вокхагIча новкъосто доладьча гIулакха тIехьаваьннав тракторист вола Хаждердиев Хьасан а (аьрда оагIорахьарча сурта тIа). МоллагIа ше баьча кхай тIарча балха норма массаза а 200—250 процент кхоачашъеш хьавенав из. Зябь оахача хана 7 гектара меттел хIара сменах 17—18 гектар сахар цо. ХIаьта а бIарчча сезонах болх баь яьннача цун ДТ-54 яхача тракторa кхайра ремонт е езаш хилац: селла дика Iунал деш а кхетам болаш а болх байтаб цунга механизаторо.

ССКП XXI-гIа съезд хьаеллале ерригa трактораши прицепной инвентарьи ремонт яь йистеяха ший новкъосташта гIо деш ва хIанз Хаждердиев.

ХьатIадоагIача шера лелае а шийга хьаэц Эльмурзаевс 130 гектара тIа дIайийна хьажкIаш. Шийца кхы а Мудоев Абази Гамутоев Асламбеки юкъе а волаш, механизированни звено вIашагIъеллай механизаторо.

Шоай звенох Коммунистически къахьегама звено аьнна...

Укх деношка дукха гIадвугаш кхааш кхухь газеташа хIанз мехка баржаш латта керда болам — коммунистически яхь ювцаш, вай партен съезда накъа болхаш советски наха доаха толамаш дувцаш.

Обеда перерыв хиннача хана керда газеташ а дахьаш механически мастерске воагIа тракторни бригадан учетчик вола Мальцагов Султан (лохехьарча сурта тIа). Цунна гобаьккха Iо а хайше, газеташ тIара хIамаш дувца болалу новкъостий.

ВорхI шера йолча плана проект шоаш ювцача хана, коммунистически яхье хьалхалаттача болхлоша санна, шоай болх бе безам хилар йоах совхоза механизатораша.

К. АДАМОВА,
тексти сурташи.

Теори практикаца ювз

Старопромысловски районерча № 5 йолча строительни училищас строителий кадраш кийчъю шоллагIа шу да. Цига дийша баьнна кагирхой шоай болх дукха безаш а дика ховш а хул. Дешар хьехаш хьехархоша теори практикаца ювз. н. Алексеев Анатолий Алексеевич мастер волча 5-ча группан дешархоша № 26 йолча школе кирпишках школан мастерскеш хьалъю.

Дика къахьегаш ба дешархой Прокофьев Юрий, Сидоров Генадий, Истомин Виктор, Сорокин Григорий иштта кхыбараш.

Училищан хьехархой коллективо хьинаре болх бу дешархошта строителий професси Iомаярал совгIа царна из езайолийташ а.

А. ТИЩЕНКО.

Студенташа йоах

Коммунистически хьисапе болх а бе даха а даха яхача коммунистически партен тIахьехамо хьехархоштеи дешархоштеи хьалхашка керда декхараш оттаду. Кердача сага дика оамалаш йолча, политически кхетам лакха болча педагогически училищан дешархоша дег тIара къоабалъеш тIаийцар дешар эргадаккхарах йола ССКП ЦК-аи СССР-а Министрий Советеи тезисаш. Дешар практикаца айхха дувзарна, специалисташ кийчбара гIулакх дикагIа йолча дешара заведенешка хьаэца лаьрхIад дешархоша.

Доккха да цар шоашта хьалхашка оттадаь декхараш: спортивно-гимнастически городоки стрелкови тири хьалъелга, боахам лелабе студенчески бригадаш вIашагIйохкилга, шоай училище чуйолча здание текущи ремонт елга. Физикеи математикеи лабораторни балхаш деча эшаш йола пособеш дикагIа хьаяра конкурс оттаяй. Училище йисте а яьккха, шоаш школашка хьеха бахача хана хьалхарча классашка хьеха болабелча а «Говза кулгаш» яха кружок вIашагIъеллача а шоашта эшаргйола говзалаш Iомае лаьрхIад цар. Педагогически училищан юххьерча школашца дикагIа бувзам хургболаш хьалхарча классий хьехархошта новкъостала дешархоша деча балхий выставка оттае лаьрхIад цар.

Дешар балхаца дикагIа дувзарна школашка шефство лелаеча хьисапе отрядни шефство лелаеча хьисапе отрядни пионервожатеш хила лаьрхIад цар. Училище кроликаши, саллараши доладарца учебно-опытни участок е лерхI дешархоша.

Дешар балхаца дувзаденна хургдолаш, цхьайола производственни процессаш Iомаергйолаш Грознерча цхьан заводаца бувзам хургба дешархой.

Боккха къовсам лоаттабу дешархоша маларцеи хулиганствои леладечарца.

Дешархоша тийнна предложенеш раьза а болаш тIаийцар хьехархой коллективои партийни организацеи. «Тхо тешаш да, — йоах завуча нов. Елизавета Петровна Шабельскаяс, дешархоша новкъостал а деш, цар тийнна предложенеш оахош балха юкъе йоалаерг хиларах. Тхоай берригa къона низ тIабохийтаргба оаха коммунизм хьалъяра гIулакха».

Р. МАРХИЕВА.

Краеведчески музеян залашка гIолла

Музеян хьалхарча, дIачувоаллача йоаллача, зале хьахьокх вай республикан Iалам. Йоккха яц вай республикан территори: цун дIоахал шин бIаь километр гаргга я, шорал а цунга кхоаччаш хила мег. Цхьабакъда, из иштта дале а, вай республика белгалйоалл ший тайпара долча Iаламца. Цун къулбехьара доазув дода керттерча Кавказан дукъа тIа гIолла. Из я лоаман Нохч-ГIалгIайче. Укхаза, лакхача лоамашта юкъе гIолла, кIоарга чIожаш а яьха, доагIа сиха лоаман хиш; ерригa гонахье хьалийсай, листа тIаяьннача, эггара езагIа лоархIача гаьний тайпаш юкъе йолча хьуно. Музее хьаоттаяь латт вай республикерча хьунашкара денача хений доакъош. Цу хений шорал — метарал дукхагIа да, лакхал — 45 метарага кхоачаш хиннад. Цу тайпарча хенех латтача хьунаша йоккха моттиг дIалоац вай республикерча территорех. Йоккхий торонаш я вай мехка дахча тедалгеи мебельни промышленности дегIайоалаярна.

ДIахо вайна укхаз бIаргагу тайп-тайпара бесаш дола говза тоадь фотографеш. Уж да вай мехкарча лоамий, арений, хьуний сурташ. Чухьежача кизга хьисапе дехьара берд бIаргабойташ болча Галанчiожерча Iама сурт да укхаза. Цунна юххе доал, юкъе гIолла Гехи яха хий а додаш, тамашийна хозача меттига сурт. Уж сурташ бIаргадайначунна цу сахьате дог оттаргда цу моттигашка экскурсе ваха а царга хьажа а. Йоккхий торонаш я вай республике альпинизмаи туризмаи спорт къахьегамхошта юкъе шерра йоаржаярна.

Лоалаха йоаллача зале бIаргадойт вай республике дола оакхарий.

Уж да массаза а Кавказе хулаш дола оакхарий: ча, акха хьакха, борз, цогал. ХIаьта царна юкъе вайна бIаргагу вай мехка наггахьа мара бIарга ца гуш дола леопард (акха циск), сайгач яха арнашка леза таза. Вай мехка шовзткъанега кхоачаш тайп-тайпара дола чарахьал де йиш йола оакхарий да, хIаьта царна юкъера цхьадараш кхыча моттигашкара вай мехка дебийта хьадоаладаь а да. Иштта дена хиннад Дальни Востокера вай мехка енота хьисапе, маьхе цIока йола жIали. Из хьадена 10 шу далалехьа, цар еза лоархIаш йола 5280 цIока паччахьалкхенна дIачу а еннай. Иззамо ена я вай республике ондатра а.

Лоаллаха йоаллача зале хьаоттаяьча экспонаташа вайга довзийт вай мехкеи Нохч-ГIалгIай къамани истори, цудухьа музее баьхкараш дукхагIа сец укх залашка. Массавар а гIерт ший къаман истори ха а из дикагIа довза а. Эггара хьалха вай бIаргкхет кхерах яьча хIамаех. Хала да теша, цара лаьттах йоахкаш массехк эзар шу даьккхад аьлча. Цхьабакъда из иштта-м да. Уж хьаяь хиннай неолита заман чухь. Неолита хана нах Iомабенна хиннаб хьайбаш леладе, топпарах тайп-тайпара йола пхьегIаши кхерах балха оруделши е. Цхьабакъда ха дIа мел йода наьха кхетам а культура а дегIайоагIаш хиннай. Цунна тешал ду укхаза ядача бронзах яьча хIамаша. Гези даши лоаладе Iомабенна хиннача наха хьаяьй лергех эхкоргаш, чIийнашта дехка бухьигаш, пхьарсах доахкаду гIозараш иштта кхы дараш а. Цу хIамашта юкъе Iилмахошта гучаяьннай кхыча мехкашкара хьахкехьараш а. Комплексни археологически экспедицен кулгалдеш хиннача проф. Крупновс уж хIамаш ювцаш яздора: ...«экспедицес гучадаьхачарна юкъера лоархIамегIеи керттереи дар да къилбаседерча Кавказера къамаш къаьнарча культурни дунен мехкашца бувзамаш долаш хинна хиларен, уж къамаш, Евроазенеи-малхбузерча Африканеи къамашца бувзамаш леладарца, ший тайпара йола лакха культура дегIаахийта карагIдоалаш хинна хилари.

Укхаза пенах хьалъуллача табличка тIа яздаьд: «Нохчийи гIалгIайи Кавказан моттигера къамаш да, цхьабакъда, уж Къилбаседа Кавказе гучабаьнна хаи уж мичара баьннаби ховш дац. Наха дувцарах нохчийи гIалгIайи цхьадола тайпаш хьахиннад гуржехи, Iарбехи, Персера баьхкача нахахи, иштта кхычарехи». Тешам боллаш ала йиш я, уж дувцараш, шоашта кIала цхьацца лард а йолаш, дувцаш хилар, цхьабакъда, цар вай нохч-гIалгIай къам хьадаьнна моттиг гуча-м яккхац. Цу дувцараш тIа бувц, цхьацца бахьанашца (шоай мехкара байда баьхка, тIемо бохабаь, е кхыча тайпара баьхка) вай мехка а кхаьча, моттигерча наха тIаийца бола нах. Цу тайпара баьхкача наха вай мотти гIулакхаши Iома а дийе баха ховшаш хиннаб, хIаьта царех цхьадола нохч-гIалгIай тайпаш дIадолалуш а хиннад. Уж хIамаш хиннад тIехьарча замах. ХIаьта нохч-гIалгIай къам хьахинна дукхха эзараш шераш да. Цунна тешал ду укх лакхе йийцача археологашта лаьттах йоахкачара кораяьча хIамаша. Царна юкъе я 5 эзар шу хьалха хьаяьраш а. Цул совгIа, из иштта хилара тешал ду вай Нохч-ГIалгIай метто а. Цу меттаца юкъе Iалаьмате дукха да Iарбий, гуржий, хIирий, эрсий, тIумкий, иштта кхыча къамий а меттащцара хьаийдаь дола дешаш. Масала: мозгIар, жожагIате, захал, пIаьраска иштта кхыдараш а гуржий меттацара хьаийдаь да. Царех цхьадолчар хьахьокх кераста ды вай мехка гуржегIара хьабена хилар. ХIирий меттацара хьаийдаь да дешаш баьре, эзар, иштта дукхха кхыдараш а Iарбий меттацара хьаийца да, бусалба дынаца дувзаденна дола вай меттаца мел дола дешаш. Уж дерригa дешаш вай метта юкъе тIехьарча хана чудаьхка да. Цхьабакъда, вайнаьха метташта чу доагIаш долча дешай лоархIамегIа дола дакъа массехк эзар шу хьалха нохч-гIалгIай къаман юкъе хьахинна да.

ДIахо укх отделе латт говза хьаяь вIов-гIалани маьлхарча кашеи макеташ. ВIов-гIала бIаргаейначоа гу, мишта лакха хиннай нохч-гIалгIай къаман цу ханара архитектурни говзал: уж хьаяь селла дукха ха дIаяха йоллашехь а, царех цхьаяраш хIанз а латт дукха эрга ца йоалаш. Ужжамо хано дукха зе ца деш латт маьлхара кашмаш а. Макета юххе яда царна чура яьха хIамаш. Уж я веннача сагаца дIайохкаш хинна къаьш, гизгаш, чамеш и. кх. я. Цхьабакъда, цу кашмашка чу а бувлаш царна чу ба а бовш ханаш йоагIаш-м хиннай вай мехка. Чумаи холереи яхача лазарий эпидемеш хилча, геттар дукха нах бовш хиннаб.

Цу дIаяхача халача заман чухь, сага кхетам геттар лоха хиларах, цун низ хиннабац цу тайпарча лазарца къовсам лоаттабе. Нах дукха бовш хиларах, шо-шоаш дIабохканза бисар кхераш, шоаш кашмашка а ухаш цига бовш хиннаб. Ховш да, уж эпидемеш Европе гIолла массехказа чакхйийна хилар. Цар хIалак деш хиннад цхьадола къамаш.

Кхыча мехкашкара тIаухаш хиннача моастагIашта дукхал оттарна вайцигара лоамаш наха чIоагIа накъа дувлаш хиннадале а цу тайпара эпидемеш хилча цо лоамашта новкъарлю еш хинний вIаши юххе ядача юрташка чехка дIакхоачаш хиннад лазар, цунах цу юрташка бахаш болча нахах дукхагIа бараш бовш а хиннаб.

Музее вenачоа гучадоалл, вай республикера мехкдаьттан промышленность мишта хьахиннай а мишта дегIаенай а. Хой шоана мишта доаккхаш хиннад хьалха мехкдаьтта? Лаьттах хьатIадаьннача мехкдаьтто кIоаг хьалбизача, цу чура кадаица хьал а ийдеш бешкашка чудетташ хиннад из. Денни-буси ши бешка йиззал мара доаккхаш хиннадац из. Эггара хьалха бурув техад 1893 шера. Паччахьа хана мехкдаьттан промышленность дегIаахар мишта хиннад ховргда, кхыметтел 1917 шера а лелаеш хинна механизмаш бIаргаяйча. Царех цаI-хиннай желонка. Из чоалхане йоаца механизм бIаргагу пенах доаллача сурта тIа: из я кIалхара дIакъовлаш пхо а йолаш, духхьал яьсса турба. Цо хьалъийдеш хинна кхача доагам юххе латтача чарашка чу детташ хиннад. ХIаьта цу ерригача механизмо болх беш хиннаб говрий низаца. Геттар бай хинна болхлой низ шоай кара хиннача капиталисташа вIалла уйла еш хиннаяц производственна юкъе механизаци йоалаярна. Цара дага хиннар духхьал мехкдаьттах хьабоала пайда мара, кхы хIама хиннадац. Геттар хала хиннад цу хана нефтяникий вахар. Балха ди 12 сахьатага дIакхоачаш хиннад. Иштта а кIезига дола алапи, штрафаш еттарца а кхыча бахьанашца а сецадеш хиннад.

Цудухьа болхлоша ца хадаш къовсам лоаттабеш хиннаб шоай бокъонаш бахьан долаш. Музее цу ханара цхьа документ да. Из да 1913 шера «Грознен нефтепромыслерча болхлошеи гIулакхерча нахеи мехкдаьтта кара хиннача́ргара дIадехаш хиннача́р» копи. Цар дехаш хиннад шоашта клуб елга, библиотекаш йохкилга, бераш деша аха йишхургйолаш школаш хьаеллалга. Цхьабакъда, капиталисташа цу дехарех цаI-м даьдац кхоачаш.

Цунах кхета дезаш дац цу тайпара хьал къахьегамхой духхьал нефтепромыслашка мара хиннадац, аьнна. Паччахьа Iаьдало ше Нохч-ГIалгIай мехка 50 шера доал деча хана, ерригаш а 5 школа мара йилла хиннаяц. Моттигерча къаман юкъе кьахат-мотт ховш 0,5 процент нах мара хиннабац.

ДIахо, укхаза я революцени граждански тIемеи экспонаташ. Укхаза да революционерий фотографеш, сурташ, цу ханара вай республикан истори сийлен оагIув бIаргаейташ дола документаш. Цига да 1923 шерара Урус-Мартане Нохчий автономни область йиллара сийна даь хиннача ЦIейга баьхкача наьха фотографеш. Царна юкъе бIаргагу цу цIейга баьхка хинна К. Е. Ворошилови, А. М. Микояни, С. М. Буденнии.

Йовзаргйоацаш эргаяьннай вай республикан промышленности юртбоахами советски хана. Уж эргалонаш бIаргагу йисттерча зале ваьлча. Укхаза я эггара чоалхане йола машинаш, бурув деттача вышкаи макет, Грознерча заводашка хьаяь кхы йола мехкдаьттан промышленностан оборудовани. Бурув деттача болхлой балха производительность 1956—57 шш., 1920 шераца нийсдича, 200-зза айеннай. Революци хилалехьа денни-буси болх бича лаьттах 2 метр мара бурув Iочудоаш хиннадеце, хIанз вай Союзе хьаяьча бурув тохача машинаша бетта 750 м. кIоарга скважина йоаккх. Революци хилалехьа мехкдаьттах доаккхаш хиннар духхьал цхьа фатагени мазути мара хиннадеце, хIанз цунах доаккх бензин, фататен, дизельни доагам, машинашта детта даьтта, парафин, церезин, иштта кхыдараш а.

Доккхий хувцамаш хиннад вай культурни вахаре а. ХIанз республике я: 330 библиотека, 174 киноустановка, 157 клуб, хIаьта школа хIара юрта я. Дог гIоздоаккхаш да вай республикерча а кхы йолча а вузашка дукха нохч-гIалгIай кагий нахи мехкарийи дешаш хилар. Уж ба дийша баьлча, вай юрташка лакха кхетами культуреи яхьаргйола нах.

Йоккха яц вай республика, цхьабакъда, дукха-м я цун исторе чу сийлен оагIонаш, дукха ба вай республике тIема тIа а балха а турпалал хьахьекха нах. Вай республикерча историкашта, художникашта, скульптораштa хьалхашка доккха декхар латт, цу наха хетадаь дукхагIа балхаш арадахарца уж массанена дIабовзийтеи цар турпалерча гIулакхашца вай кхуеш йоагIа тIехье хьалкхеярна гIо деи.

М. ЧАПАНОВ.

Къахьегама совгIаташ— даьхенна

Партен XXI-гIа съезд гулъяро кхы тIа а дог а уйла а лакхъярца, укх тIехьарча деношка кхы а лакхара декхараш тIаийца, къахьегаша овсарле совйоахаш ба Сунженски районерча Ленина цIерах йолча колхоза колхозникаши механизаторапи.

Гуйрана балхаш дикача агротехнически хана чу а дерзадаь, юртбоахама машинашта шоай ханнахьа ремонт еш ба цу колхоза механизатораш. Наурски РТС-а механизатораша а колхозникаша а даьча, кхайкарала къахьегамца жоп а луш, шоашта хьалхашка социалистически декхараш оттадаьд, Ленина цIерахча колхоза механизаторапа. Шоаш тIаийца социалистически декхараш цар сийленца кхоачащдеш хилар хIанзале а хьагуш да. Колхоза ерригга 13 трактор я. ХIанзале ремонт яь баьннаб 11 трактора, ерригача комбайнашта иштта кхыйолча бIаьстан балхашта эшаш йолча механизмашта. Уж балхаш деш дика къахьегарца белгалбаьннаб механизатораш Цехоев, Мычилкин, Гансуев, Залин, Дасаев, иштта кхыбараш а.

Иштта колхоза къахьегамхоша дика йоакхо яьй доахан Iангара дахарна: базашта ремонт яь баьннаб, Iалащдаьд гIожа а моша доакъар, йол, 9 бIаь гаргга центнер ча, 6 эзар центнер хьажкIаш а мукха концентрат а, лаьттах еллай юкъера дикал дола силос 6 эзар гаргга тонн, хIара Iатта юкъера лаьрхIача из хул 18 тонн. Доакъар шортта хиларах а хьайбаш дика кхоабаш хиларах а № 2 йолча шурий ферма йоккхаш йола шура ден-бус тIаккхийтай 150 килограмм. Колхозо октябрь бетта кхоачашяьй паччахьалкхен шура яккхара план. ХIанз уж ба пананал совгIа шура йоаккхаш, къаьстта дика къахьегарца белгалбаьннаб цу колхоза божабеттархой, ше бетташ болча 15 Iаттагара 10 бетта 29982 килограмм шурий яьккхай Умаханова Мархас, хIаьта хIара ше беттача Iаттагара 1990 килограмм шурий яьккхай Арсабиева Замане, царел тIехьа ца юсаш хьайоагIа Алмурзаева Була а. Царех тарра дика балхаш деш хьабоагIа жа леладехой новкъост Баталов Махьмад а, Богатырев ИсмаIал а, Батаев Махьмад а, иштта кхыбараша а. Терко ца еш дитадац колхозникаша жа Iангара дахар а, дика кийчъяьй кашараш, тIаэзад доакъар, дика а йIайха а кийчъяьй Iаьхарий кхедергдола моттигаш.

Партен съезда сийна, жа лелораша шоашта хьалхашка декхар оттадаьд жа дикача хьале Iангара даха а хIара бахкаш болча бIаь устагIан сих 130 Iаьхар кхебе а аьнна, 1958 шера къаьстта дика балхаш дарца белгалбаьннаб баьца даараш хьалкхедеш хинна болхлой: звеновод йола Хадуева Хазман, Абубукарова Замани, звеновод Зелимханова Маруси, Демьянова, Тиханова, Асхабов Iусман, иштта кхыбараш а. БIаьстан балхаш дIадолалуш цар декхар тIаийцадар шера йола план кхоачашъе. цар шоаш тIаийца декхар кхоачаш а дир, пананал совгIа 1958 шера цар ехкар паччахьалкхенга 2 бIаь эзар сома помидораш а нарсаш а, план тIехкхоачашъярах цу бригада членаша укх шера 40 эзар сома совгIат даьккхар.

АЛБОГАЧИЕВ Дауд.

Семилеткан хьалхарча шера план кхоачашъеш

Грозненски орденоносни нефтеперерабатывающи завода коллективо, чIоагIа фаьза а йолаш, тIаийцар 1959—1965 шерашка халкъа боахам дегIабарна йолча контрольни цифрех лаьца нов. Н. С. Хрущевс ССКП XXI-ча съезде ергйолча доклада тезисаш.

— Уж цифраш вай коталоний цифраш, вай Даьхен халкъ ираз долаш хургдола цифраш я, — йоах завода нефтепереработчикаша.

ХIанзехье а ворхI шера йола план толаме кхоачашъярна коммунистий яхь шерра йоаржаяь болх беш я цехаш, установкаш, сменаш. ШоллагIа йола цех — хьалхле лелаю цех я. ХIара бетта продукци арахецара план кхоачашъеш, электроэнерги, пар, доагам кходеш хьайоагIа из коллектив. Уж дика толамаш дахарах, хьалхара моттиг а йоахаш, дIа-юха тела завода ЦIе байракх тийннай цунна.

Къаьстта дика болх бу № 9 йолча установкан комсомольцашеи кагирхошеи. Нов. Н. С. Хрущевс партен XXI-ча съезде ергйолча доклада тезисаш ювцаш, XXI-гIча съезда сийна декхараш тIаийцад цар, планал совгIа 2000 тонн мехкадаьттан сийрда продукташ яла, пар, электроэнерги, доагам кходе, мехкадаьттан продукташ йовра гIулакх лохде, аьнна. Шоаш денна дош дика кхоачащду цар. ТIадоагIача шера планах лаьрхIа мехкадаьттан дуккха сийрда продукташ яьхай цу коллективо.

Дикача балхаца белгалъяьнна я операторий Иванникова, Метковеца, Базалиева сменаш.

Мехкдаьттан сийрда продукташ яхарна шера йола план 8-ча декабре кхоачашъяьй №10 йолча установкан коллективо а. Цу установке дика болх беш ба операторащ Бакуленко, Калгушкин, кхыбараш а. Царна чIоагIа новкъостал ду цар помощникаша. 3-ча декабре шера йола план кхоачашъяьй № 2 йолча цехо а.

Нефтеперерабoтчикий коллективахов, мел лоархIам болаш да ворхI шера йола план толаме кхоачашъяр. Цудухьа, шоай беррига низ тIабахийта, болх беш ба уж ханал хьалха из план кхоачашъярна.

Н. ГЛУХОВ.

Оскаров Рамазан-бетонщик

«Старогрознефть» яхача мехкдаьттан управленерча гIишлош еча цеха начальника Лядова кабинета чу хьачуваьлар сатийна, эхь хеташ вола зIамсаг. Из вар Рамазан.

— МоллагIа а цхьа болх безар сона, — аьлар цо юхаозавенно.

— Мехкдаьттан скважинаштеи цIеноштеи ухийташ йола бетонниi аьшкабетоннии конструкцеш еча моттиге болх ба укхаза, цхьабакъда хьона хало хилар кхер со, хIана аьлча, сов зIамига ва хьо иззамо долча балхашта.

— Буларгба сога из болх, — аьлар зIамигача сато тхьоврчул айхьазагIа.

ШоллагIча дийнахьа безаме тIаийцар Рамазан нов. Шевченкос кулгалдеча бетонщикий бригаде. Бригадиро а къаьнача болхлоша Бражненкос, Василихинас, Карагичевас, комсомолеца Суровцева Бориса массадола тайпа балха гIулакхаш безаме Iомадора цунна. Рамазан балха тIера хиларах болхлошта дукха а везавелар, сий долаш а хилар. ЦIенош деш болча Оскаров Рамазана дезалашта гIишлоний материалашца новкъостал дир администрацено.

Дукха ха йоацаш 2-гIча разрядах болхло вар Рамазан, хIаьта хIанз квалификационни комиссега 4-гIча разрядах волча бетонщикалла экзаменаш дIаяла кийчлуш ва.

Рамазана баьча балхага кхозза хьежача кхоззе а цо дика болх беш хилар белгалдаьд профгрупо. ХIанз «дикагIа вола бетонщик» аьнна цIи яккха гIерташ мамогга къахьегаш ва Оскаров. Шеко яц, къахьегам дукха безаш а ший говзала лоархIам беш а хиларо Ромазана новкъостал дергхиларах. Из сийлен цIи яккха цунна новкъостал дергда цунца цхьана къахьегаш болча цун новкъосташа а.

А. ТИЩЕНКО.

Патриотически болам дегIаухаш латт

«Назрановски» совхозе тIехьарча хана къаьстта шерагIа йоаржаяьй механизаторашта юкъера коммунистически къахьегама коллектива цIи яккхара тIехьа лелаю социалистически яхь. Укх деношка совхоза механизатораш юкъе а болаш хиннача партийно-комсомольски собране оттадаьд XXIча съезда сийна механизаторашта юкъера социалистически яхь шерагIа йоаржа яь, совхоза ерригa тракторaш тоаелга 1-ча январе йистедоаккхаргдолаш, ерригa юртбоахама машинаш 1959-ча шера 20-ча январе тIехдика тоаяь йистеяха, ерригa совхозе мел йола техника XXI-гIа съезд хьайеллача дийнахьа централни усадьбе хьатIа а эза дика лораеш дIаоттае, аьнна. Иштта балха а цIагIа а къахьегамхошта юкъера дисциплина тоаяра тIехьа къовсам лоаттабе, 1959-ча шера шоай специальностал совгIа цхьакха цхьаца специальность Iомае, аьнна.

Совхозе коммунистически къахьегама коллектива цIи яккхара вIашагIъеххача бригадашта юкъе, дикагIа йола бригада лархIа мегаргйолаш я тракторaш тоае — 11 механизатор юкъе а волаш, вIашагIъелла Оздоев Аюпа кулгалдеш йола бригада. Аюпа бригадо социалистически яхье йиййхай Мясников Федора бригада. ХIанз декабрь бетта шоаш тIаийца декхараш 150—200 процент кхоачаш и деш, къаьстта чIоагIа къовсам лоаттабу цу бригадаша хьалхара моттиг яккха гIерташ.

Цу бригадел тIехьа ца юсаш коммунистически къахьегама коллектива цIи яккхара, шоай декхараш 150—170 процент хIара денна кхоачащдеш хьайоагIа токарех латташ йола Тумгаев Саида бригада. Саида бригадо арахийца оатхалаш масса хана цхьаккха гIалат доацаш хул.

Шек боацаш ба совхоза механизатораш шоаш XXI-ча съезда сийна тIаийца декхараш сийленца кхоачащдергхиларах.

Х. ПЛИЕВ.
«Назрановски» совхоза комсомола комитета секретарь.

1959-ча шерарча планах 6500 тонн мехкдаьтта

Сурта тIа: «Октябрьнефта» управленен 2-ча промыслера комсомольско - кагирхой бригада. Шоаш декабрь бетта 15 дийнахьа баьча балха итогаш еш боахк. (Аьрдехьара аьттехьа) лаьттан кIалха еча ремонта мастер Чернобаев комсомольско-кагирхой бригада бригадир мастер Сухарев, воккхагIа вола оператор Лабенцов, оператор Михоник.

И. Плиева сурт.

Къахьегамхой барт тайна, шоаш тIаийца декхараш цхьана кхоачащде гIерташ хуле, мела доккхий дале а декхараш кхоачащде а тIеxкхоачащде а йиш я. Цу гIулакхa теркам а беш шоай нормаш хIара бетта-бетта тIеxкхоачашъеш, планал совгIа эзараш тоннаш мехкдаьтта луш, денгара ди массаза доала къахьегама овсарал лакхъеш, рационализаторски предложенеш шоай балха юкъе кхухьаш, паччахьалкхенна бIаь эзараш сомаш ахча кходеш хьайоагIа «Октябрьнефтан» 2-ча промысла н.н. Сухарев, Яровая, Агарков мастераш бола 1, 2, 3-гIеи бригадаш.

Цу бригадаша шоаш 1958-гIа шу долалуш тIаийца декхараш сийленца кхоачащдарах, промысла йиш хилар 8-ча ноябре, 9400 тонн планал совгIа мехкдаьтта а луш, 1958-ча шерара план кхоачашъе. 8-ча ноябре денз хIанзалца промыслерча болхлоша телаш дола мехкдаьтта 1959-ча шерарча планах да, из да цар XXI-ча съезда духьал болхаш вIашагIтохаш латта совгIаташ.

Промыслерча бригадашта юкъе «Октябрьнефтан» управлене а промысле а цIи хезаь я мастер нов. Сухарев Андрей бригадир вола комсомольско-кагирхой бригада. Цу бригадо укх шерара план кхоачашъяьй, эзар совгIа тонн мехкдаьтта планал совгIа а луш, 27-ча ноябре. Бригадерча болхлоех цхьаккхаа болхло вац 115—120 процент план кхоачащ ца еш. Бригадерча болхлошта юкъе дикагIа лоархIаш ба н.н. операторaш: Расламбеков Михаил, Михоник Валентина, лаьттан кIалхарча ремонта мастер Чернобаев Алексей, воккхагIа вола оператор Лабенцов Иван, кхыбараш а. Бригадерча болхлоша шоай балха боарамаш тIеxкхоачащдарах, дукхача хана денз лелаю промысле карара-кара телаш йола цIе байракх.

ЦхьоалагIча комсомольско-кагирхой бригадал тIехьа ца юсаш хьайоагIаш я 2-3-гIеи бригадаш а. 1958 шерара план ноябрь бетта кхоачашъяьй цар.

Исторически документо — ССКП XXI-ча съезде нов. Н. С. Хрущевс ергйолча доклада тезисаша дог гIоздаьккха, шоашта доккхий декхараш тIа а ийца уж сийленца кхоачащдеш, тIехьарча хана къаьстта шерагIа йоаржаяьй бригадашта юкъе коммунистически къахьегама коллектива цIи яккхара тIехьа лелаю социалистически яхь лелаеш хьабоагIа промыслерча бригадай къахьегамхой.

Иштта дика тоабаь лелабу промыслерча болхлошта юкъе агитационни - массови болх. ХIара бетта арадувлаш да «Нефтяник» «Комсомолец» яха ши пенгазет. Бригадашцарча болхлошта юкъе каст-кастта ю беседаш, еш лекцеш, ший ханнахьаараювлийт дикагIа бола болхлой бувцаш йола къахьегама листовкаш, къаьстта дукха беседаш яьй промыслерча къахьегамхошта юкъе 1958—1965 шера СССР-а халкъа боахам дегIабоалабара йолча контрольни цифрех лаьца Н. С. Хрущева XXI-ча съезде ергйолча доклада тезисаш ювцаш.

Промыслан бригадашкарча къахьегамхоша шоаш XXI-ча съезда духьал болхаш шоашта тIаийца лакхара декхараш кхоачащдерг хилар хьахьокх цар барт тайна шоай болх лелабаро а промыслан къахьегамхоша Октябра 41 шу доалаш 1958-ча шерара план кхоачашъяро а иштта декабрь бетта 15 дийнахьа баьча балха хьокхамаш а.

В. БОГАТЫРЕВ.

Слесарий коммунистически къахьегама бригада

Литейно-механически заводе эггара хьалха коммунистически къахьегама бригада вIашагIтехар тха слесарий бригадо. Шоай торонашка а хьежа, ССКП XXI-ча съезда сийна декхараш тIаийцар бригадан членаша: бархI сахьата де деза балхаш ялх сахьата даь даха, шишшакхоккха говзал Iомае, балхах хьабоала пайда айбергбола дерригa керда мел дола хIамаш балха юкъе кхахьа, рационализаторски предложенеш тела, аьнна.

ХIанз коммунистически яхье а даьнна тискаш вIашагIъеххачa сменах йоагIа нормаш 140—160 процент кхоачашъю тха бригадо. ХIаьта, ноябрь беттара план алхха бархI дийнахьа кхоачашъяьй.

Коммунистически къахьегама бригада вIашагIтехача денз кхы а дикагIа къахьегама толамаш доахаш хьабоагIа слесараш. Из иштта хила а деза, хIана аьлча, хIанз хIаранена ховш да коммунистически къахьегама бригадан член хилара бокъо моллагIчунга а йоаккхалуш йоацилга.

ХIанзехьа а шишша-кхоккха говзалаш Iомаяьй слесараша. Царех ва токарь, слесарь, фрезеровщик вола Н. Березюк, слесарь, формовщик вола Кузнецов, иштта кхыбараш а. Со се слесарь а электрик а ва. Цул совгIа сои В. Жуки сайрийна политехнически техникуме дешаш да, хIаьта А. Кузнецови Н. Березюки тIадоагIача шера сайрийна техникуме деша баха кийчлуш а ба.

ДIахо йодача хана цIагIа а ара а дика оамалаш лелаеш хьокхаме къахьегама толамаш доахаш, балха тIа тIехьабусачарна новкъостал деш, махулла дикагIча гIулакхашца чIоагIъеш хургда тхо коммунистически къахьегама бригадан членаш хилара бокъо.

В. КОМАРОВ,

Сурта тIа: Грознерча литейномеханически заводерча коммунистически къахьегама бригадан членаш А. Кузнецов, В. Коровин, В. Жук, В. Комаров делкъийна салоIаш газет дешаш ба.

Сурт И. Плиева.

Овлан тIара хувцаш латт хьалхарча шерашкара программаш

Новкъоста Н. С. Хрущевс XXI-ча съезде ергйолча доклада тезисаш тIа дика гуш я партеси правительствоси вай мехкарча вузашкара дешар вахарца дувзарна ю йоакхо. Вузашкарча хьехархоша чIоагIа теркам тIабахийта хувцаш латт хьалхарча шерашкара программаш.

Грознерча педагогически института а дикка вIашагIделлад из гIулакх. ХIанз массайолча факультетий 1-ча курсашкара студнеташ школашка ухаш, хьехархоша телаш йола урокаш а дешархой оамалаш а Iомаеш ба. Институт яьккхача бе беза болх хIанзехьа гуш хилча, царна чIоагIа накъа даргда.

Ерригача факультетий 2-ча курсашкара студенташ педагогически практикана ух. КIиранна шиъ-диъ сахьат доаккх цар школашка. Хьехархоша урокаш мишта тел хьийжа ца Iеш, пионерски а кхетама а балхаца дакъа лоац цар.

КхоалагIча курсашкарча студенташа школашка цхьаца спортивни секцеш лелаю.

Физико-математически факультета 4-курсашкара студенташ, шоаш дешаш боллашехьа а, столярни, слесарни, токарни говзалаш Iомаеш ба, хIаьта, студенткаша домоводство Iомаю.

Института студентий дешар практикаца, къахьегамца дувзар чIоаггIа лоархIаме гIулакх да. ДIахо йодача хана из гIулакх дизза дIадахьа дагa ба педагогически института хьехархойи студенташи.

Яхь лелаеш ба орденоносцаш

Михон малхои хьатара дерзадаь цIока а долаш, дегIах тоабенна а болаш болча комбайнерашта Евлоев Махьмадаи Дотмирзоев Баширай бIарахьежача холуш да, болх дукха безаш, халонех ца къахкаш уж хилар. Евлоев «Назрановски» совхозера ва, Дотмирзоев «Лермонтовски» совхозера ва. Цар шоайла социалистически яхь лелаю дукха ха я. Казахстане йолаяьй цар из. Дика болх барах денна совгIаташ да шиннега а.

Нов. Дотмирзоевс 1956 шера Кустанайски областе 1154 гектар ка бола ялат чуийцар. Цу шера цул хьалхагIа а цо баь болх чIоагIа лаьрхIар советски правительствос. Цунна елар шера «Казахстана дикагIа вола комбайнер» яха значок, Ленина орден.

Евлоевс чуийцар 1956 шера 1200 гектар ка бола ялат. Цу шера белгалбаьккхар вай правительствос цун болх а. Ленина ордени, «Казахстана дикагIа вола комбайнер» яха медаль. «Эрий даьда лаьтташ карадерзадарах», яхеи, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен Грамоташи я нов. Евлоевга. Из хиннав Ерригсоюзни Юрта Боахаман Выставке а. Цигара енна ВСХВ медаль я цунга.

Укх шера НГIАССР Лакхехьарча Совета Президиумо Сийлен Грамотеи хIамаш тега машини кхыдола совгIаташи деннад цунна.

Болх бераш сий долаш ба вай мехка. Цар хьаьнал къа а хьегаш советски общественна пайдана болх бу. Цудухьа боах уж правительствос а халкъо а белгал.

ХIанз «Октябра 40 шу» яхача совхоза Долакха-юртарча отделене хьажкIаш чуэцаш боахк орденоносцаш. Юха а вIашагIкхийттаб уж укхаза. Уж кхерац лайх, шелалах, йIовхалах. Во латташ ха хилча а шоай комбайнаш тIа хул новкъостий.

Iуйрийна са сийрда даьлча денз боад къовлабаллалца кхай тIа хозаш хул цар комбайний таташ.

Сменах йоагIа норма шозза а кхы совгIа а кхоачашъю новкъосташа. Нормах 5 гектар хьажкIаш хьакха езача 10—12 гектар хьокх царех хIаране.

Шоашкара доагIа новкъостал дика деш ба цар помощникаш Евлоев Салмани Джандаров Мухьмади.

— Оаха йоахараш тха юкъара коталонаш я, — йоах Евлоев Махьмада, —помощникаша тхона новкъостал ца дича тхога булургбацар иштта болх.

Гаргарча хана шоаш новкъостала баьхкача отделенен болх йисте а баьккха цIаберза лаьрхIаи, тIадоагIача шера кхы а доккхагIа балха толамаш даха лаьрхIаи ба орденоносцаш.

З. ДАУРБЕКОВ

Иштта хьахул коммунистически къахьегама бригадаш

«Грознефтезаводстрой» треста СМУ-4 № 1 йолча участкан коллективо чIоагIа къахьегама хьинар айдаларца, партен XXI-ча съезда накъа бахарна социалистически яхье а баьнна болх бу. Производственни планаш толамца кхоачашъярна социалистически декхараш тIаийцад шоашта ерригача бригадаша.

Ерригача коллективо чIоагIа хьинар тIадахийта болх барах дика толамаш даьхад. Нах баха цIенош хьалдарна шера йола план ханал хьалха кхоачашъяьй.

Грозненски химически завода болхлошта 4181 квадратни метар цIенош хьалдаьд, планах 4090 квадратни метр мара хьалде ца дезача.

Итт бетта хьалдаьд хIаране чу 12 квартира йолаш дола 10 цIенош, магазин а 22 квартира а йолаш дола цхьа цIа. Декабрь бетта химикашта кхы а хьалдергда 22 квартира йола цхьа цIенош берий беши. Лакхара къахьегама хьокхамаш даьхад нов. В. А. Бургунтинов бригадир волча плотникий бригадо. Цу бригадо ший балха боарамаш 180 процент кхоачашду.

Нов. И. К. Димов керте латтача каменщикий бригадо, юкъера лаьрхIача, бетта йола заданеш 183 процент кхоачашъю.

Коллектива юкъе иштта дикала цIи хеза я нов. Л. З. Кузнецова плотникий бригадеи нов. П. В. Рогожинай штукатурий бригадеи. Цар гIирсаш хьалдара балхаш 5—6 ди хьалха доах йисте графиках даха дезачул.

Участкан дуккхача болхлоша шоай ярел совгIа кхыйола говзалаш а Iомаю. Иштта, Попова а Дзюбай а бригадай штукатураша плиточникий говзал Iомаяьй. Нн. Бургунтинови Кузнецовеи Переловичеи плотникий бригадаша Iомадаьд паркет юллилга, аьшка бетона лагIай монтаж е. Нов. Кузьминова штукатурий бригадо хIанз кхоалагIа каменщикий говзал Iомаяьй.

Участке чIоагIа къовсам баьржаб коммунистически къахьегама бригадан сийлен цIи яккхарна. Нн. Кузнецова, Рогожинай, Попова, Кузьминова, Дзюбай, иштта кхыча бригадай коллективаша шоашта тIаийцад коммунистически хьисапе болх бе а баха а, гIирсаш сиха а дика а хьалделга.

Ремонт яь йоахаргья механизмаш

Дика ялат кхедарна керттера дакъа лоацаш я трактораши юртбоахаман механизмаши. Ший ханнахьа а дика кийчъяь а механизмаш хиларца мара вIаштIехьдаргдац бокъонца агротехнически бокъонаша яххача бесса ялат дIадувлга, цунна эша гIулакх делга, ший ханнахьа из чуэцилга.

Из гIулакх дика довзаши боаггIача тайпара техниканна ремонт яра болх дIахьоши механизатораш дукха ба республике. Царех ба Наьсарен районера дукхагIа бола механизатораш а. Иштта, «Назрановски» совхоза Аьлти-юртарча отделенен 4-ча тракторни бригадан механизатораша (бригадир нов. Мясников, бригадира помощник нов. Албогачиев), планах ремонт е езача 12 трактора ялх ремонт яь яьккхай, тоаяьйоалаш латт кхы шиъ, хIаьта вож йиъ трактор укх деношка тоае йолалургйолаш я.

Из бригада совхозе дикагIа лоархIаш я. Белгалбаьнна дика болх беш ба ремонт еш бола трактористаш: Мальсагов Исраил, Холухоев МухIажар, Токаев Муслим кхыбараш.

Царгара хьокхам эца мегаргболаш болх бу Оздоев Аюп бригадир волча Эккаж-Къонгий юртарча 5-ча бригадан механизатораша. Тоае езаш йолча 8 трактора шиъ йистеяьннеи йиъ укх деношка йоалаши я, хIаьта вож шиъ отделене балхаш деш я мастерскера моттиг мукъаяллалца. Укх деношка тоае йолалургья уж а. Дика болх бу цу бригадан трактористаша А. Торшхоевс, А. Албогачиевс, М. Цечоевс.

— Оаха дош деннад йоах,—бригадира нов. Оздоевс, — партен XXI съезда сийна социалистически яхь а йоаржаяь керда шу долалуча денга 31 декабрга ерригa техника тоаяь яккха.

Механизатораш хаддаза мастерске болх беш а, балха цхьа барт болаш а ба.

ССКП XXI-ча съезда сийна социалистически яхье а этта юртбоахаман техника тоае болабеннаб «Октябра 40 шу» яхача совхоза Долакха-юртарча отделенен механизатораш а. Хьалха латташ я Кулбужев Къашболат бригадир вола 1-гIа тракторни бригада. Дика болх бу ремонт еш волча тракториста Шаухалов Салмана.

Болх тIехьатетташ, ерригача районa болх хьалхарчарна нийсса дIа ца бохийташ бригадаш а я районе. Масала: «Назрановски» совхоза СурхотIарча отделенен 3 трактор мара яц ремонте латташ. Цу отделенерча 8—9-чеи бригадай бригадираша нн. Аушев Мурадеи Эсмурзиев Джабраилеи е еззача тайпара терко йиц механизмаш тоаяра. Иштта я Яндаререрча отделенен 1-гIа тракторни бригада а (бригадир н. Галаев) «Октябра 40 шу» яхача совхоза Наьсар-Кертерча отделенен тракторни бригадаш а (бригадираш нн. Гаэтировеи Джандыгови). Цу бригадаша кхыметтел цхьан трактора а яьяц ремонт.

Юртбоахаман механизмаш мел лоархIам болаш я, уж тоаеннеи дика болх беши хилар мишта деза да, цар болх вIаштIехьа ца хилар мел бехктокхаме да уйла еш бац уж бригадираш а, цхьабола механизатораш а кулгалхой а.

Совхозий кулгалхой, партийни, профсоюзни, комсомольски организацеш декхарийла я цу балха керттера теркам тIа а бахийта, махулла сихагIа юртбоахаман машинаши тракторaши сихагIа тоаяь яха. Цо Iалашдергда тIадоагIача шера дика хьийкъа ялат кхеделга.

Д. ХАКИМОВ.

Дика доладаь гIулакх

1959—1965 шера СССР-а халкъа боахам дегIабоалабара йолча контрольни цифрех лаьца нов. Н. С. Хрущевс XXI-ча съезде ергйолча доклада тезисаш ювцаш района колхозашка а предприятешка а Первомайски культуран отделои, (отдела заведующи нов. Тутаев) ВЛКСМ райкомои (комсомола райкома секретарь нов. Максимов) доладаь гIулакх чIоагIа дика лархIа мегаргдолаш да. Цу организацей болхлоша колхозашка дIа а ухаш «Устни журнал» яха сайренаш вIашагI а ехкаш тезисий чулоацамах дIакхетабу колхозникаш. Цу тайпара сайренаш хиннай «Дружба» яхача колхозе. Цига бокъонца колхозникаш ворхI шера вай мехка а районе а хургдолча хувцамех дIакхетабеш къамаьлаш даьд культуран отделеи, комсомола райкомеи болхлоша. Сайре йистейоалаш колхоза боахам ворхI шера дегIабоалабара лаьрхIа йола перспективни плани, из план кхоачашъе юртбоахама къахьегамхошта хьалхашка латта декхараши дувцаш къамаьлаш даьд культуран отделеи, комсомола райкомеи болхлоша. Сайре йистейоалаш колхоза боахам ворхI шера дегIабоалабара лаьрхIа йола перспективни плани, из план кхоачашъеш юртбоахама къахьегамхошта хьалхашка латта декхараши дувцаш къамаьл даьд колхоза председатела Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Совета депутата нов. Тачиевс. ЧIоагIа колхозникаш фаьза болаш чакхъяьннай из сайре.

Первомайски хьуна участке укх деношка хьалъяьча кердача клубе вIашагIъеллача «Устни журнал» яхача сайрене вIашагIкхийттабар дукха комсомольцаши, кагирхойи. Участке беррига болх лелабераш уж ба. Иштта сайрене баьхкабар ткъаь шера а кхы дукхагIча хана а участке болх баь ветеранаш а. Советски къахьегамхой ворхI шера кхоачаш де деза декхараш дувцаш къамаьлаш дир нн. Боковс, Тутаевс, Матиевс, хьуна участкан техноурук, комсомола комитета секретара, къонача инженеро Рябовс. Цар шоай къамаьлашца белгалдаьккхад хьуна участкан ворхI шера хьалхашка латта декхараш а уж декхараш кхоачащдеш, комсомольцийи кагирхойи шоай болх мишта вIашагIболла беза дувцаш.

Иштта дика чакхъяьннай района цIагIа районерча кагирхошта вIашагIъелла сайре. Цига Н. С. Хрущевс XXI-ча съезде ергйолча доклада тезисаш ювцаш къамаьлаш даьд нов. Тутаевси, Матиевси. 1959—1965 шерара Первомайски района перспективни план а из план кхоачашйича дегIабоагIаргбола района юртбоахам а бувцаш къамаьл даьд района юрта боахама инспекцен керттерча агронома нов. Яковлевс а кхыбараша а.

Первомайски районе культотдело а комсомола райкомо а къахьегамхошта юкъе XXI-ча съезде Н. С. Хрущевс ергйолча доклада тезисий чулоацам бувцаш «Устни журнал» яха сайренаш еш дIадоладаь гIулакх вай республикан колхозашка, совхозашка, промышленни предприятешка партийнии, профсоюзнии, комсомольскии организацеша дIадоаржаде мегаргдолаш дика гIулакх да.

Д. КОНСТАНТИНОВ.

160—180 процент кхоачашъю план

Шийтта шера Казахстане шахте болх беш хиннав нов. Мальсагов Батарбик. Ше Кавказе цIавена пхи ди далалехьа Грознерча литейно-механически заводе балха вахар из. Цига Iомайир цо обрубщика говзал. Батарбика ший гIулакх дика довз, цудухьа балхах дика ка йоалаш ва из. Iуйрийна цехе хьа а вена из ший моттиге дIаэттача, цхьа минут а ца йоаеш, чуийнна къахьегаш хул из.

Партен XXI-ча съезда сийна завода коллективо керда декхараш тIаийцача хана, социалистически яхье а ваьнна, ший къахьегама овсарле аййир Мальсаговс. Юкъера лаьрхIача бетта йоагIа норма 160—180 процент кхоачашъю цо. Лоаладаьча аьшках формаш чу хьаяь оатхалаш чIоагIъенначул тIехьагIа, отделочни станока тIа шаьр а еш, тоаю цо. Батарбика тоаяьча оатхалашта юкъе вIалла а брак хилац.

— Болх бешшехьа слесара говзал Iомаеш ва со, — йоах Мальсаговс.— Цул совгIа юрта боахама институте заочни деша ваха уйла йолаш а ва

Цо лерхIараш цунга кхоачащдулургхиларах теша мегаргва, хIана аьлча, ший къонача низах бIубенна ва из.

С. ЧАХКИЕВ.

Редактора зам. Дж. ХАМАТХАНОВ.

Тахан кинотеатрашка

Челюскинций цIерахча кинотеатр

Йоккха зал — «Жених для Лауры».

Долалу 10, 12, 2, 4, 6, 8, 10.

ЗIамига зал № 1 — «Жених для Лауры».

Долалу 9, 11, 1, 3, 5, 7, 9.

ЗIамига зал № 2. — «Жених для Лауры».

Долалу 9.30, 11.30, 1.30, 3.30, 5.30, 7.30, 9.30.

ЗIамига зал № 3 — «Дело было в Пенькове».

Долалу 9.15, 1.15, 5.15, 10.

«Неоконченная повесть».

Долалу 11.15, 3.15, 8.15.

«Родина» яхача кинотеатре

«Жених для Лауры».

Долалу 8.30, 10.25, 12.20, 2.15, 4.10, 6.05, 8, 9.50.

РЕДАКЦЕН АДРЕС: г. Грозный, Сталина улица, 23. ТЕЛЕФОНАШ: редактора—2-41-23, редактора зам.—2-07-01, партийни вахарен письмойн отделий — 2-25-72, корректорске — 2-30-91.

СФ03404. 1918 шерарча 11-ча августа цIерах йола типографи, Грозный, Революцен проспект, 80/3. Заказ № 7905